

cem cristi. vñ beatus bernardus. Ut quod homines in vita sua dissimulant age re penitentiam et de extrema presumunt confessionem nam in omni scriptura canonica tantum vñ inuenies in extrema penitentia saluatum et hoc hora dominice passionis. Ex his igitur dictis colligitur quod mortiferum et quod periculosum fit deferre confessionem et penitentiam usque ad extremam mortis horam. Omnis ergo qui se huiusmodi diuersis laqueis tam periculosus irretitus sentit ad cor redeat ex timorem mortis et futurum iudicium seu damnationem perpetuam per oculis habeat et suam conscientiam per vitia seu peccata maculatam per humilem confessionem suo prelati cui tenetur sua secreta pandere postposito omni timore et verecundia patefaciat. multo melius est enim coram vno homine erubescere quam coram deo et omni celesti curia verecundiam sustinere et per consequens eternam damnationem incurrere igitur vnusquisque fidelis non differat penitentiam sed cum se laesum per aliqua peccata senserit currat ad remedium confessionis deum iratum iudicem conuertit in patrem. testate beato bernardo qui dicit. **O** felix penitentium humilitas o beata spes confitentium quod facile vincis inuincibilem quod cito tremendum iudicem conuertis in patrem et sic pater de confessione que est secunda pars penitentie.

Incipit tertia distinctio primi libri.
 Valo granati Filius

Dist. explana
 tionem duarum partium videlicet confessionis et contritionis nunc de tertia parte videlicet de satisfactione de fidero informari.

Ca. .I. Pater

Sire debet
 quod ad emendationem peccatorum maxime mortalium necessaria est satisfactio. oportet enim vt crimina ad plenum purgentur. quantum ad reatum et quantum ad actum. Quantum ad reatum vt de preteritis satisfaciamus. Quantum ad actum vt tenuo nil tale committam. vñ rich. de sancto victore sic dicit. In criminalium peccatorum expurgatione opus est confessione et satisfactione nam pro peccato et ordo quibus solent ad venialium peccatorum in expurgationem sufficere. criminalia expurgare oportet ad plenum tam secundum reatum quam secundum actum. secundum reatum vt de preteritis satisfacias. secundum actum vt de reliquo nil tale committas: vel committere presumas. **Q**ualis autem debeat esse satisfactio pro peccatis. thomas de aquino declarat sic dicit. Satisfactio debet esse talis per quam aliquid nobis subtrahimus ad honorem dei. nos autem non habemus. nisi tria bona: scilicet bona anime et bona corporis et bona fortune scilicet exteriora. Ex bonis quidem fortune subtrahimus nobis aliquid per elemosinam sed de bonis corporalibus per ieiunium. ex bonis anime non oportet vt aliquid subtrahamus nobis quantum ad essentiam sed quantum ad diminutionem ipsorum. quod per ea efficiuntur deo accepti per hoc quod ea submittimus deo totaliter et hoc per orationem. huc thomas. **U**nde notandum quod satisfactionum quedam sunt partes principales scilicet oratio ieiunium et elemosina. Quedam vero sunt secundarie. que ad has requiruntur vt vigilie peregrinationes et discipline. Dicendum ergo quod omnia opera carne affligentia reducunt ad ieiunium. Omnia vero opera spiritualia ad orationem et omnia opera misericordie ad elemosinam reducunt. Sufficiens vero per

Liber .I. Dist. III. Ca. I.

cium principalit̄ pōt accipi ex preter
mini a quo ē motus satisfactoris . qz
per ieiunū reuocamur a concupiscen
tia carnis per elemosinam a concupiscē
tia oculorū . p orationē a supbia vite .
Secūdo modo sumit̄ sufficiētia ista ex
pretermim ad quē p ieiunū bñ ordi
nat̄ hō in seipō . p elemosinā ad pro
ximū . p orationē ad deū . Tertio mō
sumitur hęc sufficiētia ex parte mate
rie de qua fit satisfactio . qz per elemo
sinā fit satisfactio de bonis exterioris
substantie . p ieiunū de bonis corporis
per orationē de bonis mētis . Quar
to mō sumit̄ hęc sufficiētia ex pre mo
do satisfaciendi . fit em̄ satisfactio tri
bus modis . vel p punitōz . vel fm̄ re
demptōz . vel p supplicacionē . Primū
facimus ieiunādo . scōz elemosinam
dando . tertū orādo . Quarto sumitur
hęc sufficiētia ex pre effectus . per sa
tisfactionē em̄ nobis tria magna bo
na pueniūt scz ipeccatio gratie . remis
sio pene . expiatio reliquiarū culpe . ad
primū videt̄ valere elemosina ppter
multiplicatōz intercessorū . ad scōz ie
iunū . ad tertū oratio . Consistit ergo
satisfactio in his tribus scz in oratiōe
ieiunio . et elemosina . vt ille ternarius
contra istū nephariū ternariū dyabo
li opponat̄ . Oratio videt̄ ptra supbiam
ieiunū ptra carnis concupiscētiā .
elemosina ptra auaritiā . **A**lter
etiam pōt dici videlicet qz satisfactio
consistat in duobz scz largitōe elemo
sine . et carnis maceratōe . **S** **E**l
mosina aut̄ triplex ē . prima consistit i
cordis p̄p̄ctōe qñ aliquis seipsum
offert deo iuxta illud . miserere anime
tue placēs deo . Qui em̄ pauperi ele
mosinā p̄ter et se ab iniquitate non ab
stinet . talis qd minus est . obtulit . et qd
maius est peccato seruauit . de hoc di
cit beatus gre . Qui indigenti primo

exteriorē substantiā prebet sed vitā suā
a nequitia nō custodit . rem suā deo tri
buit et se peccato hoc qd minus ē ob
tulit auctori . et hoc qd maius est serua
uit iniquitati . hęc gre . Sed penitens
et satisfaciens p suis reatibz studeat
cor̄p̄ritū et corpus mūdū in se exhibe
re deo . vt possit elemosinā acceptā cri
sto offerre . Secūda elemosina ē in cō
passione proximi . qua p̄parimur alie
nis aduersitatibz tāqz nostris . de qua
compassione dicit gre . xx . morali . sic .
Plus nōnūqz esse dicimus p̄pari ex
corde qz dare qz q̄squis p̄fecte indigē
ti cōparitur minus estimat omne qd
dar . Super afflictū quippe p̄parietes
plangimus . qñ aliena damna nostra
reputamus . et culpas delinquentū no
stris mūdare fleribz nitimur . **N**ō vide
licet agentes plus plerūqz nobis . qz
his pro quibz agit subuenimus quia
apud iternū iudicē ex gratia caritate
asp̄rate p̄missa . queqz p̄fecte diluit
p̄pria . qui pure plāgit aliena . hęc gre .
Qui exteriores diuitias nō habēt in
his operibz misericordiē se exercere
debent . **A**d hoc faciendū hortatur rich
ardus de sancto victore sic dicēs . **M**i
sericordia magna est aliene afflictio
ni compati . maior aut̄ pro alienis re
atibz compungi . p̄claruz em̄ genus
est misericordie delinquentes deslere
penitentibus indulgere . aliena deli
cta p̄p̄tis lacrimis delere . **I**n his ope
ribz misericordie nos exercere debe
mus qui exteriores diuitias nō habe
mus . **M**agna em̄ est elemosina nuduz
vestire maior autē indisciplinatū mo
rū doctrina ornare . **O**ptimū vero ele
mosine genus corripere inquietos cō
solari pusillanimes . paciētes esse ad
omnes . hęc richardus . **E**t beatus ber .
Plus em̄ est verbi pabulo victuram
in p̄petuū mentem reficere . qz ventrē
l . iij .

periture carnis terreno pane faciare.
Ponit etiam p quosdam septem elemosine pres. s. docere ignorantem. consulere dubitari. solari triste corrigere peccate remittere offendere. portare onerosos et graues et p oibz orare q etiam hoc versu prinest. **C**onsule castiga solare remitte fer ora. Ita tñ q sub eodem intelligatur consiliu et doctrina **T**ertia elemosina psistit in largitione manuali. **U**n dñs in euangelio. **D**ate elemosinã et oia munda sunt vobis. et **B**eatus aug. **E**lemosina mudat peccata et ipsa interpellat pro nobis ad dominu qz quicquid dederim? ipz integre possidemus. **S**i vis ergo esse mercator optimus. da qd no potes obtinere vt recipias qd no poteris amittere da modicu et recipies centuplu. da teporalẽ possessionẽ vt psequaris hereditate eternã. vtatur diuites psuetudine infirmitatis sue: sed doceat alif se no posse. melius em faceret si aliter possent qz si psuetudies mittas egrotas. concedit tibi vti pcciosis da pauperibz vilia. **D**ec aug. **E**t **C**risosto. **S**tricticia est illic relinquere vñ exiturus et illuc non premittere quo iturus es illuc ergo sbam tuã colloca vbi patriam habes. **D**e elemosina etiam dicit pe. da. sic. **O** virtus elemosine. que velut flumen fontis irrigui et peccatorum inquinamenta detergis. et estuantiu vitioy flamas extingnis. **F**elix elemosina. q de gelxne baratto tenebraru filios extrahis. adoptatos regni celestis luci pperue introducis tu de maibz pauperum volas ad celu et illic tuis amatoribz pparas hospitiu. et prebes hereditate inaccessibile et celestis curie dignitate. **M**iranda misericordie virtus q peccatorum oim rubiginem purgat. fremetiũ peccatorum incitamenta mortificat et splendore celestis

gratie tenebrosas hoiz metes illustrat felices nudine. pber panis exiguus. acquirif regnu. porrigif munus. pparatur aula celoz. nuqz deo carus erit qui vel affectu vel effectũ elemosine n habuerit vt scz qui no habeat re. habeat aruoluntate. et du domestice facultatis res no exuberat. liberales animi diuitias non amittat. hxc pe. da. **S**unt etiam fm quosdam septem elemosine corporales. scz pascere esurietes portare sicientes vestire nudum recolligere hospite visitare firmu redimere captiuu et sepelire mortuum. **U**n versus. **U**isito poto cibo redimo tego colligo condo. **I**ste igit sunt tres elemosine siue tria genera elemosinarum. p qis penitens satisfacere debet pro peccatis suo creatori. **Q**uisquis ergo habet terrenam substantia. tenet ad manualẽ largitoy. vt tribuat elemosinã necessitati paciẽti fm maius et minus. p vt dicit **L**obias **S**i multum tibi fuerit tribue habudater. si exiguu tibi fuerit etiaz exiguu libenter ipartiri stude. **X** **S**i quis vero terrenã substantia no hz vt sunt paupes vel religiosi. qbus no adest facultas rez tpaliu. seipos offerat deo p preemptu mudi. et a more dei ac passionẽ proximi vt premissu e. et acceptã oblatoy siue elemosinã obtuleit deo. **C**arnis at macerato psistit i quor. s. i orõibz ieiunij vigilijs et flagell **A** **D**e orõe sciẽs. **O**ro e pgeries vcu ad aliquid obrinẽdu et in deum tendẽtiũ. ipsa quippe cu ex cor de pccito et huili fusa fuerit. remissioy peccatorum a dño et recõciliatoy obtinebit. **D**e hoc dicit iohãnes abbas montis sinay i tractatu de xxx. gradibz sic. **O**ratõ fm qualitate eius e diuinctio et vnio hois et dei. fm vero opatoy dei e recõciliatõ. lacrimay mater. peccatorum ppiciatõ. repretõnu pons. tribula

tionū murus. āgloꝝ opus. futura iocū
ditas virtutū fons. delitie anime. mē
tis illuminatio. desperatōis securitas
spei demōstratō. tristitie solutio. diuini
cie monachoz. thesaurus quiescenti
um. **Lxx** Johannes abbas. **M**agnum
em̄ remediū est penitentibz ipsa ora
tio. ⁊ contra temptamēta omnia mu
nimentum egregium. **Q**uā etiā comē
dās beat⁹ Bernardus sic dicit. **Q**uid
oratione preciosius. q̄ deo est sacrifi
cium. angelis organū. sanctis p̄mi
um. orātibz p̄sidium. p̄teritis vnguen
tum. penitentibz remediū. hostibus ia
culū. temptatis oibz firmamētum. **E**t
p̄out thomas dicit. **S**ciēdū fm̄ quos
dam q̄ duplex est orō quedā est p̄tem
plantū. quorū p̄uersatō in celis ē. et
talis totaliter ē delectabilis nō satiffa
ctoria. alia est que p̄o peccatis gemi
tus fundit. ⁊ talis hz penam ⁊ est sa
tisfactionis p̄s. vel dicēdū melius. q̄
quelibet oratō habet rationē satisfacti
onis. qz quāuis aliqua habeat sua
uitatem spiritus. habet tamen afflicti
onem carnis. **Q**uia dicit gr̄. **D**ū cre
scit in nobis fortitudo amoris intimi
infirmamur proculdubio fortitudine
carnis. **D**ec thomas de aquino **D**e se
cundo scz de ieiunio. **B** **N**otādū
q̄ triplex est ieiunū **P**rimū est corpo
ris a cibo materiali **S**ecūm afflictōis
a gaudio tēpali **T**ertium spirituale a
mortalī peccato **E**t hoc triplici ieiunio
debemus castigare corpus nostrū. pa
rū est em̄ qd̄ prodest ieiunare a cibo ni
si ieiunetur a peccato. **D**e ieiunio tamē
corporali sciēdū. q̄ abstinētia a cibo
materiali carnem affligit. ⁊ penas ge
nerat ideo est maxima p̄s satisfactōis
qz vt cōmuniter penitentibz ieiunium
pro peccatis indicitur vt p̄ abstinē
ciā castigati cicius a suis sceleribz es
mundent. **E**t de virtute ieiunij. **J**ohā

nes Abbas montis sinai in tractatu
de xxx. gradibz sic dicit. **I**eiunū ē vi
olētia nature. decisio delectatōis gut
turis. decisio caloris p̄cupiscētie. me
ditationū malay et intentionū subci
sio. libertas somnioꝝ. mūditiā oratō
nis. anī luminare. mētis custodia. cō
punctōis porta. suspiriū humile. p̄tri
tio hylaris. restauratio multiloquij. oc
casio trāq̄llitatis. obediētie custos. so
mmi euacuatio ⁊ alienatō. sanitas cor
poris. peccatoꝝ remissio. porta ⁊ dicit
e paradisi. **S**z hz ieiunū tyrānū vicz
gulā. q̄ est porta vitioꝝ fluctus ⁊ vn
da iniquationū. ⁊ p̄fundū ignotarum
⁊ indicibiliū imūditiarū **E**x qua etiā
procedit ociositas multiloquiū risus
parratio scurrilitatis. p̄radictō glori
acio. audacia. p̄sumptio. amor mundi
sordida rō. **Q**ui autē possidet paraliti
cū ipse interpellat p̄ra carnē ⁊ ille ex
oratus gulā vitiose oriri nō sinit. **Q**ui
em̄ sunt sine gustu illius penitus p̄ gu
le dulcedinē querūt delectari **D**ec **J**o
hānes abbas. **E** **I**eiunū autē dicit
cū **Lxx** quatuor comitari scz largitas
leticia hora ⁊ mēsurā. **D**e largitate dicit
Beatus ieronimus **Q**d māducatur?
eras si nō ieiunares. da paup̄ibz. vt ie
iunū tuum. sit saturitas anīe nō mar
subij lucrū. **D**e leticia dicit dicit. **C**um
ieiunatis nolite fieri sic ipocrite tristes
De hora ieiunij legit i libro **R**eguꝝ
tonathas p̄ueit hora ad iudicatus fuit
morti. **D**e mēsurā dicit beat⁹ aug. **N**ēs
aviditate cibozum lassata. p̄dit oratō
nis virtutem **D** **H**unc videndū
ē de vigilijs. de q̄bz dñs dicit vigilate ⁊
orate ne irretis i temptatōem. **E**t bea
tus petrus i canoni. sua **S**obriū estote
⁊ vi. **N**ā q̄ sobriū agilioꝝ ē ⁊ expe
ditioꝝ ad vigilādū. **C**ū vero repletus
fuerit cibo. segnis erit et piger ad ma
ne surgēdū ad deū laudādū nec tal po

terit dicere cū p̄sa' mista. **M**edia nocte surgebam ad p̄fitendū tibi. q̄ aut̄ ieiunia reddant homines agiliores ⁊ expeditiores ad vigilādū. De hoc dicit **Effrem abbas**. Ad vigilādum multū ieiuniū valet sicut em̄ miles plurimorum onere p̄grauatus impedī ad bellū ita ipeditur monachus ad vigilandum cū escarū largitate turgescit. nō em̄ possumus vigilare. cū vēter nocte fuerit dapibz onustus. sed oppressi sōno vigiliarum fructus amittimus. ⁊ maximū detrimentū anime nostre acquirimus. **Vigilās ergo stude copulare ieiunium. vt cunctis anime virtutibus florere possis. vt caro tua subiecta sit anime tue. ancilla famuletur domine sue.** hxc **Effrem**. Et quia vigilie quandam fatigationem seu penam annexas habent. ideo sunt partes satisfactionis pro peccatis. Ad hanc igit̄ vigiliarū virtutem sectandam hortatur. **Beatus paulus sic dicens. In omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut dei ministros in multa patientia in vigilis multis.** **E** Ultimo etiaz videndū est de quarto scz de flagellis q̄ primo consistūt in armis penitentialibus scilicet cinere cilicio ⁊ lacrimis deinde in pectoris tōsione iugi genu flexione et disciplinis. Item in afflictione peregrinatōis. Item in tribulatione et cuiuslibet egritudinis afflictōe qualia flagella sustinuit iob. Quilibet ergo penitēs prout p̄tra dominū per sua scelera peccauit. studeat de istis flagellis assumere et suo creatori p̄ talia opa penalia satisfacere. ⁊ qui prius p̄ oblectata carnalia recessit a deo. nunc per afflictionē carnis ⁊ amaritudinē penitentie iterū conef redire. De hoc petrus damascenus sic dicit. Optime penitet. qui dū carnē verberibz maccerat. lucrum qd̄ delectatiōe carnis ami-

serat afflictionibz recompenfat. Et salubzē illi nūc amaritudinē ingerit cuius caro olī noxa delectatiōe peccauit. **N**ihil differt quibz penis caro addicitur. dūmodo volūtas p̄cedētis illecebris vicaria represū corpis afflictione mutetur. qz qd̄ leta caro traxit ad culpā. afflictia reducat ad veniā. **De pe. da.** **U**n̄ quisquis pro suis excessibus se hic nō afflixerit. nec a deo flagellat⁹ fuerit a p̄sortio filioz dei aliet⁹ erit. **U**n̄. b. aug. Flagellat deus omnē filiū quez recipit et tu exceptus eris. Si fueris exceptus a passiōe flagelloz nō eris in numero filioz. Sic igitur patz de satisfactōe que ē tertia p̄ penitentie. **P**ost hxc etiaz sciendum q̄ vnusquisqz tanto maiore afflictiones penitentie seu satisfactōis p̄ suis peccatis dēt assumere. quāto recordatur turpiora ⁊ multipliciora crimia p̄tra suū creatorē se p̄mississe. **U**n̄ bt̄s gre. ī qdā omelia. **U**nusqzqz tāto maiora querat bonoz opū lucra p̄ p̄miaz quāto grauiora sibi iculit dāna p̄ culpā. ne qz em̄ par fructus eē bōi opis d̄z et q̄ minus et eius qui āplus deliquit. tāto quisqz d̄z a se illicita abscidere q̄nto meminit se ⁊ illicita p̄petrasse. **I**n illis d̄bz vnus cuiusqz p̄scia p̄ueniēt dēt em̄ quilibet seipm̄ discutere. ⁊ in quibz et in quāris peccatis deliquit artēdere. Et prout excessit s̄m maius et minus suis delictis remedia p̄fectiora penitētia studeat adhibere. Et tū circa hoc de misericordia dei presumere. Sic tamen presumere. ne p̄ingat ex aliqua negligēti securitate torpescere. **E**t quibz p̄ditoz nē nō pascat cruciatibz nostris vult tū ⁊ q̄ voluptate delectati ab eo discessimus p̄fectus ⁊ lamēta amariati iterū ad ip̄z ideam⁹. **I**ta tāgit beatus **Gre.** in cura pastora. sic di. **A**mmonendi sunt quippe qui p̄c-

eata deplozant operū et consummata
 mala perfecto diluant lamēto ne pl⁹
 astringatur in debito ppetrati opis .
 si minus solūit i fletibz satisfactionis
Scriptum quippe est. potum dedit no
 bis in lacrimis in mensura. vt videt
 licet vniuscuiusqz mens tantū penitē
 to conpunctionis sue bibat lacrimas
 quantum deo se meminit aruisse p cul
 pas. Ammonēdi sunt. vt incessanter
 commissa ante oculos reducāt atqz vi
 uendo agant vt a disincto iudice vi
 deri non debeāt. **U**nde dō cuz pereret
 veniam dicens. **A**uerte oculos a pec
 catis meis paulo superius itulit. **D**e
 lictum meum contra me ē semper **A**c
 si diceret peccatū ne respicias. postu
 lo. qz hoc respicere ipse non cesso. **A**m
 monēdi sunt vt singula queqz admissa
 p̄siderent. ac sigillatiz ea in se puni
 ant. vnde p ieremias dicit. **D**iuisiones
 aquarum deduxit oculus meus **D**iuis
 fas quippe ex oculis aquas deducim?
 quādo peccatis singulis disparitas
 lacrimas damus nec vno eodēqz tē
 pore eque mens de omnibz dolet. **S**z
 dum nunc huius nūc illius memoria
 culpe acrius tangit. simul de omnibus
 in singulis p̄mota purgatur. **A**mmonē
 nēdi sunt etiā vt de misericordia. qm
 postulant presumant ne vi immodera
 te afflictōis intereāt. neqz em̄ p̄ius do
 minus añ delinquētiūz oculos stēda
 peccata opponeret. si per semetip̄s
 ea disincte ferire voluisset **C**onstat em̄
 qz a suo iudicio abscondere voluit quos
 miserādo p̄ueniēs. semetip̄s iudices
 fecerit. **U**nde per paulū dicit **S**i nos
 metip̄s indicaremur. nō vtriqz iudic
 caremur. **R**ursūqz amonendi sunt vt
 sic de spe fidurtam habeāt. ne tamē in
 cauta securitate torpescant. **P**lerūqz
 hostis callidus mētem. quam peccato
 supplantat. cuz de ruina sua afflictum

se respicit. securitatis pestifere blād
 cqs seducit. **M**odo alioz em̄ facta gra
 uioza. mō nībil esse qd perpetratum ē
 mō misericordia domini ioquet. mō
 adhuc subsequēs tēpus ad penitētiā
 pollicet. vt dum per hxc mens decepta
 ducit ab intētōe penitētie suspendat
 quatinus sic bona nulla p̄cipiat quaz
 mala nulla p̄triciāt. qz plenus obruat
 supplicis qz nūc gaudet etiā in deli
 ctis **E**t notādū qz deus nē cruci
 atibus nostris nō pascit. sed delicto
 rū morbos medicamētis contrarijs
 medet. vt qui voluptatibz delectari re
 cessimus. fletu amaritati redeamus.
Et qui pillicita deluēdo cecidimus.
 et ab illicitis nosmetip̄s restringa
 mus. qz qd insana leticia ifuderat. sa
 lubris mestitia exurat. et qd vulnera
 uerat elactio supbie. curet abiectio hu
 milis vite. **H**xc greg. **P**er ista igif dic
 ta iam colligere possumus vnumquē
 qz penitentem debere perfectam peni
 tentiam prout peccauit suis sceleribz
 adhibere. si desiderat perfectā sanita
 tem anime. veniam suozum criminū
 a domino obrinere. **F**ilius.

Uero etiā de hoc vtrum peniten
 tia debeat ad finem vite durare
 an non. **Ca. II. Pater G**

De duratōne pe
 nitentie scire dēs qz penitētiā
 exteriorē nō oportet esse perpetuā. s3
 circa interiorē distinguit. **E**st em̄ pe
 nitentia interior fm habitum et hxc de
 bet perpetua esse. **A**lia est fm actum et
 hanc non oportet esse perpetuam. sem
 per em̄ tenetur quis ad interiorē pe
 nitētiā habitualē. qz velle nō peccasse
 s3 ad exteriorē nō tenet sp. **P**re
 terea ē alius dolor rōnal. qz est peccati
 detestatio. alius est sensibilis qz est pas
 sio: qz primus dolor ē: qz sp̄ debet esse in

penitentia. Secundus vero nō est de necessitate. Et quibus nūq̄ sit certus de peccati remissione. tamen propter hoc nō oportet penitentiā exteriorē esse perpetuam. quia nō exigitur in talibus certitudo scientie. sed sufficit certitudo coniecture probabilis. ut est quādo homo fecit probabiliter quod ex parte sua erat faciēdus sc̄z dolendo. confitendo. satisfaciēdo. cauendo. **H** De hac vero penitentiā Thomas de aquino sic dicit. Duplex est penitentia quedam interior alia exterior. Interior est qua quis dolet de peccato cōmisso et talis debet penitentia durare vsq̄ ad finem vite. semper em̄ debet homini displicere q̄ peccauit si em̄ placeret peccasse. sc̄z ex hoc ipso peccatū incurreret. et fructū venie perderet. Exterior est. qua quis exteriora signa doloris ostendit. et verbotenus peccata sua confitetur sacerdoti absolventi. et iuxta eius arbitrium satisfaciēdo. et hāc nō oportet durare vsq̄ ad finem vite sed ad terminatū tempus s̄m mensuram peccati. Unde etiā ploratus et lacrimae ad actum exterioris penitentiae pertinent. qui nō solummodo dēt eē continuus sed etiā nec oportet q̄ duret ad finem vite q̄ merces operis penitentis est plena remissio peccati. et quantum ad culpam et quantum ad penam. post cuius consumptionē nō est necesse q̄ homo ulterius exteriorē penitentiā agat. p̄ hoc tamē nō excludit̄ continuitas penitētie qualis dicta est

L Propterea sciēdum est hoc cū contritio quātū ad id qd̄ ē displicentia quedam in appetitu rōis sit. actus penitentiae virtutis nunq̄ pōt esse superfluus sicut nec quantum ad intentionem. ita nec quantum ad durationē nisi s̄m q̄ actus vnius virtutis. impedit actus alterius magis necessarius

pro tempore illo. Cū quantūcūq̄ homo continue in actibus huius displicēcie esse possit magis. melius est dum modo accusaliarū virtutū vacet suo tempore s̄m q̄ oportet. Sed passiones possunt habere superfluum et diminutum et quātum ad intentionē et quātum ad durationē. Et iō sicut passio doloris. quā voluntas assumit. dēt eē moderate intēsa. ita dēt moderate durare. ne si nimis duret homo in desperationem et pusillanimitatē et hōmō vicia labat. vnde ad virtutē oportet tenere mediū in passionibus Tristitia autē que in appetitu sensitivo penitentis p̄sequit̄ ex displicentia voluntatis passio quedam est. idcirco moderanda est s̄m virtutem. quia eius superfluitas est viciosa. quia inducit in desperationem. vnde apostolus. Consolamini scilicet penitentem. ne forte habundantiori tristitia absorbeat̄. qui hōmō est et talis solatio debet eē moderatiua tristitiae **E**t notādu q̄ gaudium seculi impeditur per dolorem contritionis. non autem gaudium quod de deo est. quia habet dolorem ipsum pro materia. hęc thomas de aquino. Per hęc igitur dicta informamur q̄ debita penitentia et congrua. si adhibetur certis excessibus et peccatis postq̄ perfecta fuerit et consummata plenam remissionem peccatorum quantum ad culpam et quantum ad penam huiusmodi obrinebit. post cuius executionem non est necesse. ut homo ulterius agat penitentiam exteriorē

N Circa quod etiam notandus q̄ penitentia non est consideranda circa quantitatem temporis sed s̄s qualitatem cōpunctionis et emēdatōis nā quātō plus q̄s compūgit̄ in fletibus et maiorē p̄ suis reatibus dolorē h̄s. tāto citius a sordibus peccatorū purgat̄ Cū nō

Liber .I. Dist. III. Ca. II.

et petrus post confessionē et lacrimas
statim mundari sunt. de hoc dicit beatus
aug. Dñs noster nō cōstituit peniten-
cie modū in temporis quantitate. sed
in compūctionis et correctionis quali-
tate nā dauid et petrus confessione et
lacrimis statim mūdari sunt et latro-
m in cruce cōfitei dictū ē in ipso mor-
tis articulo. hodie mecū eris in para-
diso. In actōe ergo penitentie nō tam
consideranda est mēsurā temporis q̄
doloris. hęc aug. **U**n sunt nōnulli pe-
nitentes qui statim in exordio sue cō-
uersionis peccata que cōmiserunt ad-
mentis oculos reducunt. et se propter
illa in fletibus puniūt atq; ab omni inq̄-
natione vitioꝝ custodiūt. hi tales q̄n-
to frequētius hāc peragunt penitenti-
am. tanto citius a suis criminibus pur-
gantur. **B**ertrandus greg. de hoc in tractatu
super cantica exponens illud verbum
Surge amica mea sic di. **S**urgit ami-
ca cū a peccati p̄p̄tatione se erigit. ve-
nit cum per bona opera desiderij sanc-
ti. passibus ad celestia tendit. **S**anc-
ta etenim mens cum preterite vite tur-
pitudinem conspicit. cū peccata sua
numerat. que fecit. mox secū in p̄scia
erubescit. et quecūq; in mūdo dilex-
erat ad odium sibi transferens fletibus
se punit. et ipsa penitētia facta robusti-
or ab omni inquinatōe se exuit. ab om-
ni torpore negligentie excurit. vt in in-
firmis cogitationibus. nō iaceat sed ad
appetēda celestia per sancta desideria
se extrēdat. hęc itaq; mēs surgit et venit
quia a torporis infirmitate per cōpun-
ctionem se erigit. et sanctis studijs se
exercens ad eterna pedibus amoris cur-
rit. hęc greg. **Q**uanto igitur valētius
a fletibus compūgitur tanto perfecti-
us purgatur et quanto est purgatio
tanto ad contemptum temporalium
fit fortior et ad desiderāda celestia fir-

feruentior. **H**ęc vero operatur diuina
gratia. que talibus infundit. **D**e hoc
dicit hugo de sancto victore. **T**unc ve-
ro ī quibus malis sumus agnoscimus
quando per infusiones diuine gratie
illuminari dulcedinem spiritualium
bonorum aliquatinus degustare vale-
mus. **E**t inde est q̄ post acceptū donū
gratie continuo. mens ad lamēra sol-
uitur. dolore pascitur. fletibus delecta-
tur. et tanta iam impatientius. mala
presentia tolerat: quanto ardētius e-
vicino amonita ad bona futura suspi-
rat. iam nō solum mundum deserit s; fugit.
non solum postponit. sed odit.
Et que prius timore coacta ea que il-
licite possidebat dereliquit nunc salu-
bri dolore compuncta etiā his que hu-
mane conditōis infirmitas exigit ne-
cessitatibus deseruire ingemiscit. **E**t
sicut prius per timores ab illicitis im-
mundicijs se sequestrauit. ita nūc om-
nem mundi speciem quantum possibi-
le est in hac adhuc mortalitate vuen-
ti a cogitatione funditus excludit. hęc
hugo: **E**cce ad quantam perfectionem
perducit lacrimarū effusio et cordis
p̄punctio. **D**e ipsa enim dicit beatus
gregorius. **S**ola est compunctio que
facit animas horrescere pompas. desi-
derare cilitium. amare lacrimas. fuge-
re risus. magna agere. et humilia loq̄-
iuste operari et super peccatis timere
ac tremere hęc ille. **D**eus autem penitē-
tiam hominum et p̄punctionem infū-
dendo eius conscientiam purificat a
peccatis sedis. nulla enim cōueniētia
nec p̄māsis pōt eē lucis ad tenebras
nā q̄ p̄municatio diuine maiestatis et
iniq̄tatis. s; statū vt ingressus fuerit
dñs virtutis sue radios ip̄igit ī tene-
bras dissoluēs et dissipās ī om̄i in-
ictu oculi quicq̄ inuenerit sedutatis
q̄ sic cōtigit. nā p̄ lumē sue p̄ntie nō

pōtania mala que cōmisit ignorare. sed statim vt cognita fuerit displicēt vehementer. que autem displicēt. pēnitēt cōmisisse. Ex dei autē p̄sētia surgit anime cognitio. ex cognitiōe p̄cedit displicētia. ex illa autē surgit pēnitentia. ad quam vt ait crisostomus. Sine omni intervallo sequitur indulgentia peccatorū. nō em̄ poterit se contrinere illa benigna dulcedo et dulcis benignitas. que est in visceribz misericordie dei nostri. cū ex corde nos petere et dolere cognoscit. sed ad gemitum offensam in se commissam misericorditer indulget. nec imputabit vt p̄ illa in eternum puniat sed p̄ie relaxabit. vnde beatus augustinus super illud locum. Quorum tecta sunt peccata. i. cooperta et abolita. Si em̄ tēx peccata noluit advertere. si noluit advertere noluit an̄ advertere id ē punire s̄ ignoscere. Ita ergo dicit a deo tecta vt deus nō videat id est eternaliter non puniat videre em̄ dei est peccata ad penā ip̄tare. Auertere autē a peccatis. hoc ē ea ad penam nō reseruare. h̄c aug. Itē ieronimus. Quibz deus dimittit peccata tegit ne in iudicio reuelentur. Ex his aperte ostenditur. q̄ deus ipse penitentes soluit a debito pene eterne sc̄z. et tūc soluit q̄n̄ intus illuminat inspirādo veraz cordis p̄p̄ositionē. cui sententia rō suffragat et auctoritates attestant. nemo em̄ vere cōpūgit de peccato h̄is cor p̄ritū et humiliatum nisi in caritate. qui autē caritatē h̄z dignus ē vita eterna. nemo em̄ simul dignus vita et morte. nō ē igit̄ tūc ligatus debito eterne mortis. fili? em̄ ire esse desit ex quo diligere et penitere incepit. Extūc igit̄ solutus est ab ira que manet sup̄ illū. q̄ nō credit. ip̄e em̄ solus ē q̄ tollit a suis fidelibz et penitētibz peccata p̄missa. testāte be

ato augustino qui dicit. Nemo tollit peccata nisi solus cristus qui est agn̄ tollens peccata mūdi. Tollit autē dimittendo que facta sunt. et adiuvando ne fiant. p̄ducēdo ad vitā vbi om̄ia fieri nō possunt. **¶** Vñ ex p̄cedentibz colligitur q̄ p̄ p̄ritōz et penitentiam puenit ad amorem dei. Cū igit̄ inter deū et animā nō cadat medium nisi solū peccatū. dicente ysaiā Iniquitates nostre diuiserunt inter vos et terram vestram que peccata cum fuerint per penitentiam et spiritalia exercitia de medio sublata. statim amor dei tanq̄ calor ab igne et tanq̄ radius a sole p̄ringit ad animam. ex cuius cōtactu incipit et ipsa calefcere et vice uersa deum vehementer diligere. vñ de beatus bernardus. Amor dei amor rez anime parit et p̄uenit. Sicut est sol radius super rem obiectam proicit et per modum reflexionis de re obiecta calor contra solem reuertitur sic deus caritas calorem sue dilectionis super animam proicit et de anīa ad deum redit vt sic dilecta rediligat a quo misericorditer est p̄uenta.

¶ **Filius** **¶**
¶ Vero etiā vtrū bona opa et meritoria p̄ peccatū sequēs mortificata iterū possint p̄ penitentiā sequentem reuiviscere siue restaurari.

¶ **Capitulum III. Pater**
¶ **Vero q̄ bona**
 opera et meritoria quibus per peccatum mortificentur. tamen per penitentiam sequentem viuificentur. Vñ thomas de aquino. Quidā dixerunt q̄ opera meritoria per peccatum sequens mortificata non reuiviscunt p̄ penitentiā sequentē p̄siderātes q̄ opa illa nō remanēt vt iterū viuificari possint. S̄ in hoc impedire nō p̄t quia

viuificentur q̄ autem nō habent vim
et efficaciam perducendi in vitam eternam
hoc prouenit ex impedimento peccati
superuenientis. p̄ qd̄ homo reddit indig-
nus vita eterna. hoc autē impedi-
mentum tollitur p̄ penitentiā. in quantum
per eam remittuntur peccata. **Uñ** restat
q̄ opa prius mortificata per peccatum
per penitentiā recuperat efficaciam per-
ducendi eū. qui fecit ea in vitam eternam
quod ē ea reuiuiscere. et ita p̄ q̄ opa
mortificata p̄ penitentiā reuiuiscunt. vñ
versus. **Que** sub mortali bona fiunt dāt
bona terre. **Cor** reddūt humile minus
unt tormēta gebenne. **Filius** **R**

Quero utrū assumpta vel perac-
ta penitentiā remaneat peccato-
rum reliquie per quas ad iterum pecca-
tum disponantur homines.

Capitulū III. Pater.

Sciendum qd̄

quāuis quis agat vel per-
egerit penitentiā. reliquie tñ peccatorū
remanēt p̄pter vicia prius tracta. **fm**
magis et minus q̄ disponūt ad velle
peccandū quemadmodū remanet for-
mes post baptismū. s̄ tñ diminute et
debilitate. ita q̄ nō possunt dominari
vltē resistere cū adiutorio dei. vnde
tho. de aquino. **R** Notandum q̄
peccatū mortale ex pte p̄uersiōis ior-
dinate ad bonū p̄murabile quādam di-
spōsiōis causat in anīa vel etiā habi-
tum si actus frequēter iteretur. **Culpa**
vero mortalis peccati remittit. in quā-
tum tollit p̄ penitentiā et gratiā auer-
sionem a deo. sublato autem ab eo
quod est ex parte auersiōis nihilomi-
nus remanere potest id. quod est ex p-
te conuersiōis inordinate. cū hāc p̄-
gar eē sine illa. **Et** tō nichil prohibet
q̄ remissa culpa. remaneat dispōsiō
ex precedentibus actibus causate. q̄

dīcuntur peccati reliquie. remanent
tamen debilitate et diminute ita q̄ ho-
mini nō dñant. hoc magis p̄ modū
dispositiōis q̄m per modū habitū. sic
et remanet fomes post baptismū. pec-
catum q̄nq̄ inducit debile dispositio-
ne v̄p̄te p̄ actū vnū causatā. **Qñq̄**
aut fortiorē causatā p̄ multos. **S̄** vñ
q̄nq̄ tanta cōmōtione p̄uertit cor ho-
minis vt subito p̄fecte p̄sequatur sani-
tate spiritalē nō solū ad remissā cul-
pam sed sublatā oībo peccati reliquiis.
vt p̄ de maria magdalena. **Qñq̄** au-
tem prius remittit culpā per gratiam
opantez et postea per gratiā coopan-
tem successine tollit peccati reliquias
hęc thomas. **Uñ** sunt nōnulli penitem-
tes. qui forte cogitatōe a delectationi-
bus carnis se separant. nichil vlt̄ il-
licitū i sua cogitatōe tolerare. carnis
stimulū p̄fecte cupiūt vincere. et ad sū-
mū virtutum desiderāt p̄ficere. sed
tñ adhuc de corruptione corporis cō-
tradictōes sentiūt incētiua carnis alē-
as. temptatōes carnis tolerantes. de
hoc beatus gre. viij. mora. sic di. **Qñq̄**
hoīs penitētie doloribz pressa i semet
ipsa p̄stringit atq̄ a cunctis delecta-
tionibz carnis forti cogitatōe separa-
tur ad summā proficere appetit. et tamē
adhuc de corruptōe corporis p̄tradictio-
nem sentit. vñ per iob d̄z. **Circūdedi**
sti me carcere. **Carcere** homo circūda-
tur. q̄ plerūq̄ et virtutū profectibz ad
alta surgere nitit et tamē carnis sue p̄-
peditur corruptōe. **S̄** sancti viri quo-
mūdiōri corde celestium archana cō-
fiderant. auctis adhuc quotidie ardo-
ribz anxiant et ibi iam pleni facias
ri desiderant. **Unde** adhuc parum ali-
quid ore contemplationis degustant
perfecte cupiunt carnis stimulum v̄-
cere nihil in cogitatione illicitum de
eius iaz corruptione tolerare s̄ quia

scriptū est. Corpus qđ corrumpit̃ ag-
 grauat animaz intentōe quidem iam
 vltra semetipsos eminet̃ sed tamē ad
 huc infirmitatis sue incertis motibz
 subditi corrupōis sue carcere clausos
 se dolent. Quod se tamen nec a iustis
 superbe requiritur. qui amore verita-
 tis succensit̃. infirmitatis sue angusti-
 as transgredi pfecte cōcupiscunt. nec
 ab auctore iustozū iniuste disponitur.
 quam electozū suoz vta differēs. cru-
 ciat. crucians purgat. vt ad percipien-
 dum qđ desiderāt qñqz melius conua-
 lescent. Electi autē quousqz ab itima
 quiete differūt adcoz suū redeūt. ibiqz
 carnis sue tumultibus absconsi quasi
 amemissimū secretariū perūt. Sed in
 eo sepe temptatōis aculeos. sentiunt
 carnis incētia paciūtur et ibi grauis-
 simos labores pferunt. vbi magnam
 requiem a labore quesierūt. hęc grez.
 Sed penitentes vel iam per penitē-
 tiam emūdari nō debent turbari. si pec-
 cata prius pmissa vel quecūqz alia eo-
 rum corda pulsant. aut temptent dum
 modo laborēt. ne cadant in opus vel
 consensum peccati. **S** Nam sus-
 tinere temptatōes sine perfectione
 prauozū opozū non est damnatio
 sed potius occasio agende virtutis. te-
 stante hoc ysidoro qui dicit. Qui ad pe-
 nitentiam cōuertuntur perturbari nō
 debent si eursum post emendatōz relic-
 ta vicia corda pulsant. dum modo nō
 erumpant in cōsensuz vel opus. **F**er-
 re enim cogitatōes sine perfectōe vici-
 ozū nō est ad damnatōz. nec est occa-
 sio subeundi criminis sed potius agē-
 de virtutis. vtile em̃ est seruo dei post
 cōuersionem temptari. quatinus a
 forpore negligētie sollicitatibus virtus
 ad opera virtutis animū exercitium
 preparat vitiōz. hęc ysidor. **R**
Sciendum etiam qđ sunt nonnulli pe-

nitentes qui se pro suis excessibus la-
 mētis afficiūt. s; finita orōe. animus
 ad gaudia terrena iterū relaxāt. et fit
 vt p̃ nimū risū hoc perdāt. qđ p̃t̃ p̃
 gemitū lucrati fuerāt. de hoc dicit bea-
 tus gre. sup̃ Ezechielē. Sūt nōnulli
 qđ iā a vitijs se abstinēt ac virtutibz ex-
 ercent et maloz p̃teritoz p̃seq̃ lamētis
 se in p̃cibz afficiūt. s; finita p̃ce. leri tē-
 poralibz gaudijs. negligētē animū
 dimittūt. ne curāt. ne in eis lacrimarū
 mēsurā imoderata gaudia transcat.
 fitqz vt bonū nimie ridēdo pdant. qđ
 plangēdo lucrati fuerāt. hęc gre. Sūt
 etiā nōnulli qui iā p̃ua acta nō solū de-
 serūt. s; etiā cū magnis gemitibz. que
 se male egisse meminerūt deplozāt. et
 tñ cū recordātur eoz qđ p̃tra dñm pec-
 cādo egerūt. magno timore concutū-
 tur. et quāuis se p̃fecte ad deuz p̃uer-
 tāt. tñ de sua salute solliciti formidant
 nam ad memoriā veniunt praua o-
 pera. que perpetrauerant. Et vtrū di-
 gne illa p̃petrauerint nesciunt. et ple-
 tumqz iam omnipotens deus peccata
 relaxat. sed tamen afflicta mens dum
 valde p̃timefcit de venia trepidat. hoc
 tangit beatus gre. in moralium super
 iob. Er̃it seruus liber a domino dicēs
Scriptum quippe est. Omnis qui pec-
 cat. seruus est peccati. quia nimirum
 quisqz se prauo desiderio subicit. in qui-
 tatis dominio dudum libera mentis
 colla supposuit. sed huic dominio con-
 tradicimus cum iniquitati. que nos
 ceperat reluctamur. cū cōsuetudini vt
 olentes resistimus. et desideria peruer-
 sa calcantes contra hanc nobis inoli-
 bertatis ingente vendicamus. cum
 culpam penitudine percutimus. et ma-
 culas sordidū fletibus lauamus. Ple-
 rūqz autē iā qđ mēs qđ p̃uerse egisse
 se meminit deplozāt. iā p̃ua acta nō so-
 lū deserit. amarissimis etiam lamen-

tis punit. sed tamen dū eorū . que egit
 reminiscit. graui de iudicio pauore te
 netur iā se pfecte puerit. sed adhuc se
 perfecte in securitate nō erigit. qz dūz
 quanta sit districtio extremi examinis
 pensat inter spem ⁊ fortitudinē solli
 cita trepidat. qz iustus iudex veniens
 quid de ppetratis reputet quid relax
 et. ignorat. nam qz praua pmissit me
 minit sed an cōmissa digne reflexerit
 nescit. ac ne culpe inamitas modū pe
 nitentie trāseat metuit. **E**t plerūqz cul
 pam iam veritas relaxat. sed mens af
 flicta adhuc de venia dū valde sibi sit
 sollicita trepidat. **S**eruus ergo hic iā
 liber nō est. qz peccatū suum homo iam
 corrigendo et penitendo deserit sed ra
 men adhuc districtum iudicē de eius
 retributione ptimefcit. **I**bi ergo ser
 uus a domino liber erit vbi de peccati
 iam venia dubietas nō erit. vbi iāz se
 curam mentē culpe sue memoria non
 addicit. vbi nō sub reatu animus tre
 pidat. sed de eius indulgētia liber exul
 tat. sed si nulla ibi hō peccati sui me
 moria tangitur. ereptū se esse vndiqz
 gratulatur aut quō largitori suo grati
 as referat de venia. quam accepit si i
 terueniente. obliuione transacte neqz
 cie. esse se pene debitores nescit. **N**eqz
 em neglecte ptereūdū ē qd psalmista.
 ait. **M**isericordias domini in eternū cā
 cantabo. quō em mias dñi i eternū cā
 tat si se fuisse miserū ignorat. **E**t si mi
 sericordie trāsfacte nō meminit vñ mi
 sericordie largitori laudes reddit. **S**z
 rursum querēdū est. quō electorū mēs
 perfecta eē in beatitudie possit. si hāc
 inter gaudia memoria sui reatus tan
 git. aut quomodo perfecte lucis clare
 scit gloria. quā reducta ad aīm obum
 brat culpa. **S**ed sciendum est si
 cur sepe nūc tristitia reminiscunt leti
 tia tunc transacte nequitie sine lesione

nostre beatitudis recordamur. **P**lerū
 qz etiā incolumitatis tpe ad memori
 am dolores pteritos sine dolore res
 ducimus. ⁊ quo egros nos recolim?
 eo nos incolumes plus amam?. **E**rit
 ergo et in illa beatitudie culpe memo
 ria. nō que mentem polluat sed que le
 ricie acius astrigat. vt dū doloris sui
 animus sine dolore reminiscitur. ⁊ de
 bitorem se modico verius intelligat.
 et eo magis acceptam salutes diligit
 quo molestie meminit quā euasit. **X**
In illa em leticia fictūc mala nra sine
 tedio concupiscimus. sicut nūc in lu
 ce positi. sine vlla cordis caligine am
 mo tenebras videmus. qz ⁊ si obscu
 rum est. qd mente cernim? de iudicio ē
 hoc luminis. nō de passione cecitatis.
Et in eternū ergo laudes mīe largito
 ri nostro referim? et nequaquā pscie
 miseria grauamur. qz dū mala nostra
 sine aliquo mentis malo respicimus
 nunqz erit qz corda laudantiū de trās
 actis iniquitatibz polluant. ⁊ semper
 erit qz hęc ad laudem liberatoris accē
 dat. **H**ęc grē. **E**t his ergo dictis san
 ctissimi viri colligere possumus diffi
 cile posse homines perfectam securi
 tatem in hac vita de remissione pecca
 torum habere. hęc em libertas est om
 nis salutis perfecta securitas. que in
 eterna solum patria habebitur. **E**t iō
 laborare debemus. quatinus p penitē
 ciam et bona opa. ad illam requiem
 vbi nullus timor sed pfecta securitas
 ⁊ segura iocunditas est puenire vale
 amus. **E**t qz quis superius dictū est. qz
 pacta congrua et decenti penitētia. nō
 sit opus vt homo agat vltorius penitē
 ciam exteriorem. s; qz incerti sumus
 de pfecta peccatorū remissione. iō val
 de salubre est omnibz. maxime tamen
 illis qui multa scelera et enozmia cō
 miserūt vt qz diu i hoc corpusculo du
 m .j.

tant in penitētia exteriori q̄ interiori se exercere studeant. melius est amplius facere q̄ minus. ut ex hoc tanto maiorem fiduciam de venia peccatorū ac de celesti gloria ī suis extremis habeant. quanto p̄stantius et diutius in castigatōe sui corp̄is et bonis opibus modo perdurant. De hoc hugo de sancto victore sic dicit. Penitētia alia ē exterior alia interior. Exterior est ī afflictōe carnis. Interior est in p̄ritōe cordis. p̄ exteriorē castigat culpa p̄raui opis. per interiorē emundatur culpa p̄raue voluntatis. Scdm̄ q̄ntitatē delicti mensura correctōis pensanda est. agite inq̄t fructus dignos penitētie. aliud em̄ est fructus penitētie. aliud est ip̄a penitētia. si displicet tibi. quod fecisti. p̄nam agis. si persequeris et punis. quod fecisti. fructus penitētie facis. Et q̄ p̄m̄ mensuram delicti. correctōis mensura pensanda ē ideo fructus dignos penitētie nos facere oportet. Si in correctōe minorē afflictō q̄ culpe delectatio fuit. nō est fructus dignus penitētie tue. **A** Sed dicis mihi quō scire possum quā condigna sit penitētia mea. Quia scire hoc nō potes. iō necesse habes semper penitere satisfacere potes. nimis facere nō potes. melius est ut plus facias q̄ min⁹. Idcirco sollicitus esto satage. da operā. studium impende. ut culpa sit cū fine. deuotio sine fine. **Dec hb.** Et quīs p̄m̄ **Crī.** **B** Sine īteruallo lacrime penitētis et remissio peccatorū sil̄ sint. hoc est v̄p̄ quantum ad culpam siue offensam dei quaz statim remittit sine mora. Sed p̄m̄ **Albertum** qui dicit ī tractatu sup̄ missaz q̄ oportet hominem per multa trahi anteq̄ peccatū penitus destruas. quarum ad maculam. Et ideo ut p̄missum est multū fructuosum est et salubre

propter maiorem securitatem ut homo ī actibus penitētie et bonis operibus perseveret vsq̄ in finem. **C** Circa q̄ etiā notandum q̄ sunt nonnulli. qui p̄durantes in carnis integritate cū se respiciunt minus habere. quod desistant ad feruorem spiritus et deuotōis per amorem se inflammare nō curant. Et sepe nonnulli post carnis peccata etiam enormia. ad deum p̄ penitētiā reuertentes tanto se bonis actibus feruentius exercent. quanto se conspiciunt grauius errasse. Et fit plerūq̄ vita istoz deo acceptior q̄ illoz. qui sibi sufficere vite sue innocentiaz putabant. De hoc dicit **Beatus gre.** in cura pastoris. Sepe nonnulli ad deum post carnis peccata reuertentes tanto se ardentius in bonis actibus exhibēt quanto dānabiliores se de malis culpe vident. Et sepe quidez in carnis integritate p̄durantes cū minus se respiciunt habere q̄ desistant. idest plene sibi sufficere vite sue innocentiaz putant atq̄ ad feruorem spiritus nullis se a deuotōis stimulis inflamment et fit plerūq̄ deo gratior amore ardēs vita post culpam q̄ in securitate torpens innocentia. **hxc gre.** Un̄ vnusq̄sq̄ in quocūq̄ statu sit positus. ne tardet p̄ penitētiā et bona opa p̄uerti ad dominū. Si quis carnis integritatem in se nōdū violauit. gratias agat deo de tanto tōno sibi collato ab ipso. reuocet tñ ante oculos mentis si quid per p̄sensum vel delectationē carnalis peccati enarrauerit vel si etiaz p̄ spiritualia vicia seu quecūq̄ alia peccata deum offenderit et pro illis compungatur et agat penitētiā et p̄ bona opa et humilitatē cordis integritatē studeat in se conferuare. nā si talis in castimonia p̄seuerauerit. et circa hoc timorē dei et humilitatē habuerit. et se in bonis opibus exercat

circaverit maiore grām ac ferventiorē
 caritatē a dño obrinebit. Si quis ho
 lapsus est in carnalia peccata vel alia
 crimina: non tamen multa. redeat ad
 p̄scientiā et p̄ opa penitētie et lacrimas
 fatagat sua facinora emēdare. Siquis
 autē in multa crimina est lapsus. et
 multa p̄ctā enormia et turpia se depres
 hendit p̄mississe. et longo tēpe in his et
 in alijs vicijs quibuscunq̄ pseuerasse
 nec talis debz desperare sed ex toto cor
 de se debet ad dñm p̄ penitentiā p̄verte
 re. Et quanto se p̄spexerit p̄tra suū cō
 ditorem magis deliquisse. tanto p̄ po
 tiora penitentie opa ac lacrimaz com
 punctionem laboret deo satisfacere. et
 de cetero a similibz cauere. et in bonis
 actibz vsq̄ ad finem vite pseuerare. si
 sic egerit. p̄culdubio veniam peccatorz
 et gratiam a dño obrinebit et p̄sequet̄
 Et norandū etiam q̄ verus pe
 nitens nihil pdit de tpe. p̄ satisfactōez
 recuperat tempus p̄teritum. p̄ bona ope
 ra custodit et tenet tempus p̄sens. futu
 rum vero tempus p̄ bonum. p̄positū seu
 voluntatē. Quod p̄bat beatus Bern.
 sic dicens. Verus penitens de tpe ni
 bil pdat p̄teritum recuperat p̄ satisfacti
 onem. et p̄sens tenet p̄ bonā opatōem
 et futurū p̄ immobilem voluntatē. Sic
 igit̄ habemus de penitentiā et eius p̄ti
 bus videlicet cōtentione. p̄fessione. et
 satisfactione et de circūstantijs tangen
 tibz ip̄az p̄miam et eius p̄tes. **Filius**
Quodam tremore p̄cutior eo q̄ plu
 res penitētes post p̄versionē suam ad
 deum p̄ introitū ordinis. habitū reli
 gionis assumentes. minus discrete se
 habent. nam p̄ immoderata ieiunia et
 discretas vigilias seu alias castigatio
 nes corpus suum nimis affligētes non
 nunq̄ dolorē capitis et corporis debilita
 tatem incurzunt vel etiā sensum rōnis

pdunt. et p̄ p̄sequens efficiunt sibi et a
 lijs inutiles. ad hoc cauendū rogo te.
 vt de virtute discretionis me instruere
 velis vt in his que agenda sunt sp̄ cau
 tus et circumspectus esse possim.

Capitulum. V. Pater. E

De discretione su

Dper qua peris informari scire
 debes q̄ hęc virtus vicij discre
 tio omni volenti deo seruire multū est
 necessaria. maxime tamen penitētibz
 et nouiter conuersis ad viam salutis.
 nam sunt nonnulli. qui post multa pec
 cata statum religionis assumētes opa
 penitentie aggrediunt̄. et seip̄os per
 abstinentiam nimiaz vigilias ieiunia
 ac ceteras castigatōes corporales. in
 discrete affligūt. et sic corpore debilita
 to vires ad bene agendū in ip̄is defici
 unt. nonnunq̄ etiam sensus amittunt
 spiritus extinguitur et totus spiritual
 p̄fectus dissipat̄. hęc vero indiscretio
 oritur ex fervore spiritus. quez no
 uelli et nouiter p̄uersi habent et a bona
 voluntate p̄m quā etiā sepe regunt nō
 p̄m rationem. nam tales volētes pro
 suis excessibus satisfacere domino se
 metip̄os p̄ indiscreta opa penitentie
 afficiūt et hoc id faciūt. qz p̄talia fac
 ta putāt se placere seu obsequz deo se
 p̄stare s̄z q̄cūq̄ talibz p̄plexis laq̄is se
 circūdatū senserit. sciat eē hoc tēptaci
 onē diaboli subtilē. ip̄e em̄ hostis atri
 quus laborat. vt p̄ vitium indiscretōis
 tollat de corde hōis dilectōz dei. et bo
 ni opis effectū. **S** De quo .b. ber.
 sic dicit. Nō h̄z calidus hostis mach̄
 namērum efficacius ad tollendam de
 corde dilectionem. q̄ si efficere possit
 vt in eo incaute et non cum ratione a
 bulerur. vbi autem vellemēs feruor et
 emulatio. vbi maxime discretio neces
 saria est. que est ordinatio caritatis.
 m .ij.

discretio non tam virtus est quā que-
dam moderatrix affectuū & morū doc-
trix. **U**n̄ qui in discretōe cōuersat. su-
am ipsius salutem operatur. **H**ec ber.
Necessē igit̄ est vt cauti & circūspecti
simus tam in cauendis malis q̄ in a-
gendis bonis. vt nostrā facta forctan-
tur bonum finem. **U**nde beatus greg.
ij. morali. di. **S**epe em̄ qd̄ bono studi-
o gerimus dū discernere negligimus
quo iudicentur sine nescimus. & non
nunq̄ hoc fit reatus criminis. qd̄ pu-
ratur causa virtutis. vnde necesse est.
vt nō solū intueamur quid agimus.
sed etiam cū quanta discretōe peraga-
mus. primū quidē. ne mala quoquo-
modo agamus posimodū vero ne bo-
na incaute faciamus. **H**ec gre. **Q**ui
cunq; ergo operatur opus bonum in-
discrete ultra vires corpus suum af-
fligendo. magis peccat q̄ meret. tes-
tatur hoc beatus bernardus qui dicit.
Derapina holocaustū offert. qui ni-
mia egestate vel somni penuria corp-
suum imoderate affligit. **E**t **C**assian-
us in collationib; patrū magis aut̄ pec-
cat q̄ meretur. qui ultra vires suas bo-
num operatur. **Q**uāz sit vero
periculosum indiscretiōis viciū di.
Beatus bernardus in epistola ad Car-
thuf. **S**unt namq; corporalia exerci-
cia in quib; necesse est corpus labora-
re. sicut sunt vigilie ieiunia & alia hu-
iusmodi. que spiritualia non impedi-
unt. sed adiuant si cū rōe & discretio-
ne fiant. que si ex indiscretiōis vicio
sic agant. vt vel deficiēt spiritu vel lā-
guescente corpe spiritualia impediāt.
qui sic ē corpi suo factēs afflictōz. tu-
lit boni opis effectū. spiritui affectum
proxio exēplū. do honozē. sacrilegus
est & hōzū oīm in deo reus. tamen ali-
quādo affligēdū est corpus. sed p̄terē-
dum. qz modus in omnib; est haben-

bus p̄ter quod ad modicū. sed tñ nō
in concupiscētis cura carnis gerēda
est. agenda vero sobrie & cū spirituali
quadā disciplina vt neq; in modo ei-
neq; in qualitate neq; in quātitate ap-
pareat aliquid. quod nō deceat seruus
dei. nō solū in hoc sed & omnem vitāz
nostram. quamuis hominib; occultāz
exhibere debemus sanctāz & honestam
omnē p̄uersatōz nostram. sanctis an-
gelis p̄spicabilem agere & delectabile
quāuis inter domesticos parietes in-
clusam. **H**ec bernardus. **U**n̄ **A**bbas ysaac
Corpus infirmū si sup̄a virtutē
ad opa coegeris obrebenzationē sem-
per imponit anime. & p̄fusione magis
sup̄ inducit. **C**orpus vero forte si oc-
sitrati & requiei dederis omnis mali-
tia p̄ficitur in anima habitante in eo.
Unde maior ē omni virtute discretio
Hec ysaac. **E**x his igitur dictis colli-
gere possumus qd̄ bona opa magis in-
digeant discretione q̄ deuotione. et
quāuis deuotio deum amantis termi-
num nō debeat habere. debet tamē ter-
minum & discretionem habere opus
bene opantis. **D**e hoc dic. beatus gre-
gorius. **N**olo vos orare vsq; ad tedium
ieiunare vsq; ad defectum. flectere ge-
nua vsq; ad debilitatem bona em̄ ope-
ra nō tam indigent deuotōe q̄ discre-
tiōe. **E**t beatus bernardus. **S**icut nul-
lum terminūz vel finē debet habere de-
uotio amātis. sic suos terminos ad fi-
nes & vigilias d̄z habere actio operā-
tis. nam virtus discretiōis absq; ca-
ritatis seruoze iacet. & vehemens fer-
uor absq; tēpamēto precipitat. **H**ec
ber. **U**nde quilibet homo corpus suū
cū discretiōe castigare debet. & curam
apud illud negligētē quasi circa ego-
tum sibi commendatum adhibere. ad
quod iterum hortatur beatus Bernar-
dus sic dicens. **Q**uia omnis institutō

animalis hominis circa corpus est. et circa proprios exterioris hominis. id est docendus est rationabiliter membra sua castigare. et inter carnem et spiritum que invicem iugiter adversus se concupiscunt iustum rationis ac discretiois habere iudicium. nec alicuius eorum iudicio proferendum. nam eorum accipere docendus est. sic habere corpus suum sicut iumentum commendatum cui etiam multa volenti inutilia sunt neganda. utilia vero etiam non volenti sunt iungenda sic vero de eo agere sicut de non suo sed eius a quo precio magno empti sumus ut glorificemus eum in corpore nostro. **De ber.**

Igitur sciendum est tam magna esse discretiois virtutem quam sine illa virtus potest profici et in suo vigore permanere. nec quemquam ad statum perfectionis sine illa posse pervenire. De qua habet in secunda collatione abbas moysi in hunc modum. **Discretio sine qua nihil agere omnino scripture auctoritate permittitur ita ut ne ipsa quidem spirituale vinum quod letificat cor hominis sine ipsa finamur moderatone percipere sed illud cum consilio omnia opera fac cum consilio vinum bibe. Et iterum sicut civitas muris diruta et non circumdata. sic est vir qui non cum consilio aliquid agit. Cuius privatio quod perniciosa sit monacho testimonium huius exemplum ac figura declarat dirute enim ac sine muris expansa civitati. in hac sapientia. intellectu sensusque consistit. sine quibus nec interior nostra edificari poterit domus. nec spirituales poterunt divitie congregari. secundum illud **Cum sapientia edificabit domus. et cum intellectu iterum erigetur. cum sensu implentur necessaria omnibus divitiis et preciosis bonis. Quibus manifestissime declarat. nullam sine discretione gratiam perfecte posse vel perficere stare virtutem. Et ita tam beatus Antonius quam veterum sanctorum sententia diffinitum est discretiois****

esse que fixo gradu intrepidum in omnibus eum producat ad deum. ceteraque virtutes iugiter conservat illesas. cum que ad consummationis excelsa fastigia minore possit fatigatone procedi. et sine qua multi etiam propensus laborantes perfectionis nequiverunt culmen attingere. **Omni**um namque virtutum generatrix custos moderatrixque discretio est. **De moyses abbas.**

Rotandum etiam quod sine discretione virtutes bone esse non possunt. quod per indiscretionem ipse virtutes virtutis nomen amittunt. Et ideo sine discretione vera bona animi. que sunt virtutes. nec acquiri poterunt nec conservari. Ad ipsas etiam pertinet diligenter attendere quantum quisque quotidie proficiat vel deficiat et in utilitatem sui corporis seu fortitudinem solerter pensare et per vires superent se ad virtuosa opera extendere. ista et quedam alia tangit richardus de sancto victore in tractatu super beniamin adolescentulo sic dicens.

Tunc veraciter virtutes creduntur esse bone. quando sunt non solum ordinate sed etiam moderate. quod dum virtutes discretiois moderamen excedunt. virtutis nomen amittunt. nam timor sepe minus cadet in desperatorem. dolor minus in amaritudinem. spes immoderata in presumptorem. amor superfluous in adulatorum. leticia supervacua in dissolutum. ira irrepata in furor. In hunc itaque modum virtutes in vicia vertuntur. si per discretiois non moderentur. **U**n apparet patenter quod vera bona animi sine discretione non possunt acquiri nec conservari. merito ergo illa virtus diligenter singulariter sine qua nulla proficit nulla consumatur. **I**tem et notandum quod multa de discretione legendo multa discimus audiendo. verumtamen nunquam ad plenum erudimur sine experientie magisterio. **P**rimum igitur est ut satagamus singulis virtutibus studium frequenter

impendere. qđ dū facimus necesse est nos sepius cadere. oportet nos sepe resurgere et p̄ frequēte lapsū addiscere qua vigilātia. qua cautela oporteat virtutū bona acquirere vel custodire. sic dum longo vsu virtutū disciplina addiscit qñq; mens diu exercitata ad plenā morū discretionē p̄ducit. Quāto em̄ acciozibz temptatoibz v̄gemur quāto crebriozibz periculis exercem̄. tanto p̄fectius ad discretionē erudimur et sepe aliarū virtutum damna. discretionis sunt luca. Etā ad discretionem p̄tinet diligēter attendere. frequēter discutere. quantū animus quotiē die proficiat. vel quātum forte deficiat. quibz cogitatioibz magis incurset. quibz affectibz magis tāgit. debet nō solū vicia cordis sed etiā inualitudinem corporis p̄fecte p̄gnosceret et p̄ qđ vñqđq; exigit salutis remedia querere quesita adhibere. ip̄as nosse oportet nō vicia sua. sed et gratiarū munerā et virtutū merita. sed et ip̄a diligēter distinguere. et que sint bona nature vel dona gratie subtiliter pensare. p̄ptū habere dicē. quibz temptatōnum machinis malignus spiritus euz impugnet. quantis spiritualiū gaudiozū p̄solationibz habūdet. q̄ frequēter eū diuinus spiritus visitet. et vt totū breuiter concludam. Debet discretio n̄a totū interioris et exterioris hoīs statū et h̄itū quātū possibile est plene p̄gnosceret nec solū qualis sit. sed etiam qualis esse debeat subtiliter querere. diligēter inuestigare. Per h̄ac eū animus assidue eruditur qñq; p̄ducitur ad plenā p̄gnitōz sui. cūq; animus diu exercitatus in virtutibz in p̄gnitōe sui plene eruditus fuerit. ad p̄gnitōz quoq; dei p̄terit sustolli. **De richardus.** Ecce quāta est virtus discretōis que nō solū p̄uebit ad virtutū p̄fectōz. verū eti

am ad dei p̄gnitōz siue p̄templationē. idcirco ab vnoquoq; religioso et volēti in spirituali vita p̄ficere est merito diligenda. **Filius.**

Hanc discretōis virtutē vt audio homi volenti p̄ficere in religiosa vita multā necessariā eē p̄pendo. s̄ quō quis ad illā puenire valeat vel p̄ quē modū acq̄rit h̄c virt? et hoc p̄to informari. **Ca. VI Pater**

Silire debes qđ virtus discretōis maxime p̄ duo acquiritur. Primum est diligēt inspectio exēploz p̄cedentiū patrū nā cum nos studiose legēdo inuestigamus vitā sanctorum patrū qualiter i hoc mundo vixerunt. quid nobis aut quomodo agendū sit per eozū discretionem. et exēpla docemur. **De hoc beatus gre. xxvij. mo.** sup illo v̄bo quif tēdit sup eā lineā sic d̄t. **Sup h̄ac em̄ terrā lineā tēdit.** qñ electi vnicuiq; anime ad sūmēdi viuēdi regulā patrū p̄cedentiū exēpla mōstrāf. vñ ex v̄tra illoz p̄sideret. qđ i suis actibz seruet. q̄ tenet respectu iusti limitis tramite. nec infra minia negligēs deficiat. nec vltra maria supbiēs tēdat. nec min⁹ cogēt sup̄plere q̄ sufficit. nec ar̄piat plusq; acceperit. **Ne autē ad mēsūrā quā vñ p̄ueiat aut eādē mēsūrā deserēs extra limitē cadat.** Angusta quippe porta q̄ ducit ad vitā et ille h̄ac īgredif. q̄ i cūctis q̄ agit discretōis subtilitate. p̄pter h̄ac sollicitē coartaf. nā q̄ p̄ voluptates p̄prias secura mēte se dilatat. āguste sibi porte aditū dānat vt ergo huius terre mēsura fuerit sup eā diuinitus linea tēdaf. **Quia vt nostra opa vñ minorā p̄ficiāt vñ maiorā moderēf. p̄ sacra eloq̄a subtil' añ nos sacroz vita expanditur. et quid nobis et quantū sit agendum ostēsa eozū discretōe diffinit.**

Sciendū etiā q̄ plerūq̄ virtus cū indiscrete tenetur amittit cum discretē intermittit plus tenetur. Nec mirū si id in corporeis rebus videm⁹. Ex studio nāq̄ cū arcus distēdit etiā in suo tpe cū utilitate tēdatur qui si oclū relaxacōis nō accipit feriēdi. vī ipso vsu tensiōis perdit. Sic aliquñ in exercitacōe virtus cū p̄ discretionē p̄termittitur reseruat tanto plus vicia valenter feriat. quāto a p̄cussione interiz p̄udētē cessat. Subtili igitur discretōe sup̄ banc terrā linea tenditur. quāto ostensis vnicuiq̄ anīe exemplis p̄cedentiū patrū et vtiliter ad opacōnē virtus atēditur et nō nūq̄ vtiliter tēperatur. **Hec gre. Q̄** Secūdu est per qd̄ virtus discretōis acquirif vta humilitas. **Oportet** em̄ qui vult ad banc virtutē puenire vt se humiliet et nō solū que agenda sunt sed etiā cogitacōes pplexas sibi adueniētes semiorib⁹ et magis expertis intrinare studet. nec suo sensu adhxreat sed illoꝝ iudicio et diffinitōi adhxreat et acq̄scat. **Qui** igitur sic egerit nō solum deceptōes dyaboli euadet. verū etiam in cūctis que agenda sunt magis securus ē et caurus i cedit. **De hoc** habet in collatōe patrū vbi abbas moyses in secūda collatōe sua sic ait. **Vera** inquit discretio nō nisi vera humilitate acquiritur. **Cuius** humilitatis hec erit prima probatio. si vniuersa nō solū que agenda sunt. sed etiā q̄ cogitāf semiorū refuānt examini. vt nihil suo q̄s iudicio credens illoꝝ p̄ omnia diffinitōibus acq̄iescat vt quid bonū vel malū debeat iudicare. eorū traditōe p̄gnoscat. **Que** institutō nō solū p̄ veram discretionis viam iuuenē recto tramite docebit incedere. verum etiam a cunctis fraudib⁹ et insidijs inimici seruabit illesum. **P̄** Nullatenus em̄ decipi

poterit quisquis nō suo iudicio sed maiorū vniū exemplo. nec valebit ignorāter altas ignoratōni eius callidus hostis illudere. qui vniuersas cogitacōes in corde nascētes perniciose verēcutia nescit obtegere. sed eas maturo examine semioꝝ vel reprobat vel admittit. illico nāq̄ vt patefacta fuerit. cogitatio maligna inarcescit et anteq̄ discretōis iudicium proferatur. serpens deterrimus velut tenebroso et subterfaneo specu virtute confessionis protractus ad lucem et traductus quodāmodo et de honestatus abscedit. **Tam** diu em̄ suggestiones eius noxie dominantur in nobis. q̄ diu celantur in corde. **Etiā** semper semioꝝ summa caucione sectanda sunt vestigia. atq̄ ad eol cuncta que in cordib⁹ oriūtur sublato confessionis velamīe deferēda. **Nam** sciēdum neminez diffinitōib⁹ suis vli iudicio p̄prio confidentē p̄fectōis culmen aliquādo posse p̄scendere. sed ne dyaboli perniciose quidē illusiōe non decepi. **Omni** igitur conatu debet discretōis bonū virtute humilitatis acquiri. que nos illesos ab vtraq̄ potestimitate seruare. ad vnum em̄ finem nimietas ieiunij ac vracitas puenit. eodemq̄ dispendio vigiliarum imoderatio continuata monachū quo sōnū grauiissimi torpor inuoluit. **Nam** per excessum continentie debilitatum quamq̄ ad illum statum reuocari necesse est in quo negligens quisq̄ pericuriā detinetur. ita vt frequenter quos p̄ castrimargiā decipi nō potuis se conspeximus per imoderatōz ieiunioꝝ viderimus deictos fuisse atq̄ in eandem quaz vicerunt passionē infirmitatis occasione collapsos. vigilie quoq̄ et pernoctatōes irrationales deiecerūt. quos superare nō potuit. **Qua** p̄pter s̄m̄ Ap̄stolū per arma iu
m .iiij.

sticie q̄ a dextris sunt et a sinistris rec-
to moderamine transeūdū est et inter
vtraq̄q̄ nimietas discretōe moderāte
gradiēdū ē. vt nec a tradito prinēcie
tramite nos acquiescam⁹ abduci. nec
rursū remissione noxia in gule vene-
risq̄ desideria cōcidamus. Itaq̄ sicut
festinandū nobis est ne appetitu cozpo-
ree voluptatis in dissolutōz noxiā di-
labamur et ante p̄stitutū tps v̄l cibo in-
dulgere v̄l modū eius excedere p̄esu-
mamus. ita est esce somniq̄ relectio
hora legitima ectā si horreat ingeren-
da. **U**trūq̄ em̄ bellū aduersarij facio-
ne consurgit et p̄nicōsius prinētia im-
moderata q̄ saturitas remissa supplā-
rat. ab hac nāq̄ ad mēsurā discretōis
intercedēte saluari p̄pūctōe p̄scendi
potest. ab illa nō p̄t. **H**ec moyses **A**b-
bas. **E**t quāuis corpus durius sit tra-
ctandū ne rebellet. tñ cū discretōe faci-
endum est vt seruire deo sufficiat. **U**n̄
beatus Bernard⁹. **Q** Durius q̄
dem tractandū est corpus ne rebellet
ne insolescat sic tñ vt seruire sufficiat
deo q̄ ad seruiēdū spiritui datum est
Hec ber. **N**am p̄abstinētiāz carnis vi-
cia sunt extingūēda nō caro. iō cū mō-
deramine cūtra sūt agenda. vt sic caro
nō lasciuiet et tñ ad bona opa faciēda
nō deficiat. **D**e hoc bea. gre. dicit. **x**
mo. **R** Per abstinentiāz quippe
carnis vicia sunt extingūēda. nō caro
et tanto sibimet quisq̄ debet modera-
mine p̄esse. vt ad culpā caro nō super-
biat et tñ ad effectū rectitudinis in ope-
ratōe subsistat **H**ec gre. **S**i aut̄ p̄ter
aliquē defectū vel debilitatē deficiunt
vires ad bene opantem. bonā volūta-
tem habeamus ad agēdū bonū opus.
et mercede nō priuabim⁹ **A**d hoc faciē-
dūz hortat̄ **D**ugo sic di. **S**i deficiant
vires ad opus aliq̄d aut ad actū. volū-
tatem prius adhibeamus et affectum

Hec **D**ugo. **S** Unusquisq̄ ergo
suas vires penset ac discuriat et put-
valet se in bonis opib⁹ exerceat. et cū
discretōe et circūspectōe cūtra q̄ faciē-
da sunt bona opa pagat. ne in pericu-
lum indiscretōis cadat. **M**ensurā eri-
am ī omnib⁹ suis actib⁹ obseruare stu-
deat. ne vno tpe p̄abstinētiā se affli-
gat. alio vero tpe de cibo delicato et su-
persuo nimis indulgeat. nam sunt nō
nulli. qui vno die abstinētiā arripū-
unt. alio vero de carnib⁹ aut alijs ciba-
rijs delicatis se replent vno die in ve-
stibus vilibus incedunt. altero vero or-
natis et mollib⁹ vestiuntur. hodie p̄ la-
mentacionē et stetum se affligūt. cras
rurus cū cachino p̄ferunt. hodie humi-
les et mites. cras superbi hodie q̄eti et
obedientes. cras turbidi et p̄radictō-
res sed tales sic se habentes sunt rep̄-
bensibiles et virtute discretōis carē-
tes. **D**ebet em̄ seruus dei in omnibus
factis vnā regulam p̄gruaz et discre-
tam tenere. per quam deo possit place-
re et seipsū ac primo vtilem exhibere
De hoc tractat **E**ffrem abbas ī ome-
lia sua quinta dicens sic **P**ropt̄iciam⁹
a nobis p̄suetudinem malam. et quasi
vestimento virtute anime induamur.
māxime nos qui iā p̄uersatōz angeli-
cam p̄meruimus. mensuraz ac regulā
illam bonā et p̄fectam patrū nos-
trorum assumamus. ne hodie abstinē-
tiā arripias. et cras p̄uicia celebra-
re incipias. ne hodie aque potū accipias
et cras vina peregrina desideres **T**e
hodie discalceat⁹ eas. et cras calciamē-
ta diuersa p̄quiras. ne hodie cilicinā ve-
stem. et cras mollib⁹ induaris. ne hodie
dievilissimo habitu. et cras comp̄tus
et ornatus incedas. ne hodie humilis
et mitis. et cras petulās et superbus
ne hodie quietus et obediens. cras an-
te turbidus et p̄radictōz existas. ne

hodie in fletu et lamentatione. et cras cum chachinno precaciter proferas. ne hodie super humum mundum quiescas et cras mollicie lecti delecteris. sed ad unam regulam carissime te constrige per quam possis placere et tibi meriti et primifortile exhibere. **Hec Effrem.** Et sic patet de discretiois virtute. **Filius.**

Dependo venerande pater etiam multa fieri in sancta religione. quae perturbant mentem meam et sancta dalsant animu meum. nam multos aspicio in terra sanctu ordinem. habentes bonu propositu nec tamen perseverant in bono prout ceperunt. sed paulatim de die in diem desideria spiritualia in eis deficiunt. et se ad secularia concupiscenda effundunt. ex qua etiam occasione multa mala oriuntur. **In**surgunt namque ex hoc ambigiones officiorum et dignitatum dissensiones discordie invidie inobedientia et peccatis et dissolutio oris et inordinatio propter que omnia multa scandala fiunt in ordine. **De** his omnibus et alijs inconveniens. quae modo versantur in religione obsecro ut velis mihi aliqua enarrare.

Capitulum VII Pater

Multa bene inconv

veniencia et inordinationes quae plures in ordine fiunt. ut dicis. sed haec omnia habent ortu primo a negligentia conuersatione incipientium. nam sunt nonnulli penitentes qui venientes ad sanctam religionem fortia facta agere proponunt. sed non perseverant. quia paulatim in virtutibus deficiunt. et sancta desideria in eis languescunt. de quibus per beatum Gregorium. xix. moralium. sic dicitur. Sunt uonnulli qui ad conuersionem venientes non tales quales ceperunt perseverant. qui paulisper per emigmata temporum paciuntur detrimere

ta virtutum. sensim quippe in eis desideria sancta languescunt et qui robusta et fortia proposuerunt debilia et infirma consumant. sed electorum conuersatio plus finiendo peragit quam proponit inchoando et si tepidius prima inchoat feruentius extrema consumat. **Et** idcirco infatigabilis in nouitate perdurat haec Gregorius. Tales igitur qui sic deficiunt a bono proposito habitum mutant assumentes vestem religiosam sed non animum neque mores quia vicia et acta veteris hominis non deponentes solum de habitu quem sumpserunt fiduciam habentes. **De** quibus dicit beatus Gregorius super ezechielem. **X** Sepe enim videmus non nullos ad vocem predicationis quasi ex conuersione compunctos habitum non animum mutasse. ita ut religiosam vestem sumerent. sed antea vicia non calcarent. ire stimulis. agitari malicie dolore. in proximi lesione feruere ostensis quibusdam bonis ante humanos oculos superbire. presentis vite lucra inhyante querere et de solo exteriori habitu quem sumpserunt vite sanctis fiduciam habere. **Quibus** quid aliud dicendum est nisi hoc quod magister egregius quibusdam legis exteriora seruantibus loquitur dicens. **Quia** in christo ihesu nec circumcisio aliquid valet nec preputium sed noua creatura. **Non** enim magni est meriti si quid forte erga nos agitur in corpore sed magnopere pensandum est. quid agatur in mente. nam presentem mundum despicere. transitoria non amare. mentem medullitus deo et proximo sternere. contra illatas contumelias patientiam seruare. et custodita patientia dolorem malicie a corde repellere. egenis propria tribuere aliena minime abire. amicis in deo diligere. prope-

deum eos qui inimici sunt amare. de afflictione proximi lugere. de morte eius qui inimicus est non exultare. **Hec** est noua creatura. ad veteres autem homines pertinet presentem mundum querere transitoria ex concupiscentia amare. mentem in superbiam erigere. pacientiam non habere. ex dolore malicie de proximi lesione cogitare. sua indigentibus non dare. atque ad multiplicandum aliena querere. nullum propter deum pure diligere. inimicicias inimicis reddere de afflictione proximi gaudere. cunctaque verusti sunt hominis quam vicem de radice trahimus corruptiois. **Hec** gre. **Huius** iusmodi autem defectus virtutum maxime causantur ex hoc. quod multi post perpetrata peccata ad deum per penitentiam redeuntes cum ceperint aliqua bona facere. statim iniquitatum suarum quas prius fecerunt obliuiscunt. et mentis oculos in quibusdam bonis operibus suis figunt quam si timerent districtorum venturi iudicis. plus metuerent de malis suis. quam de bonis minus perfectis exultarent. non enim absolutus est debitor. qui reddit multa sed qui reddit omnia. **Vel** quod prodest bonam vitam capere. et non perficere. magis quippe debemus inspicere bona. que nondum fecimus quam illa que egimus. **De** condictione huiusmodi hominum dicit **Beatus** gre. xxij. moralium. **A** Sunt nonnulli qui cum bona aliquid qua faciunt. iniquitatum suarum prius obliuiscunt. et cordis oculum in consideratione bonorum operum que exhibent figunt. atque eo se tam sanctos estimant. quo inter bona que agunt malorum suorum in quibus et fortasse adhuc multiplicati sunt. memoriam declinant. qui si districtorum iudicis vigilanter attenderent plus de malis suis metuerent. quam de imperfectis bonis exultarent. plus inspicerent quedam de his. que adhuc agen-

da sunt quoniam debitores tenerentur. quam quod operantes quedam iam debiti partem solvunt. neque enim absolutus est debitor qui multa reddit sed qui omnia. **Denique** quid prodest longum iter capere et non consummare. **Qui** ergo vitam eternam querimus. quid aliud quam quedam itinera agimus. pro que ad patriam festinamus. **Sed** quid prodest si carpiamus multa si ea que ad pueniendum restant negligimus reliqua. more itaque viatorum nequaquam debemus aspicere quantum iam iter egimus. sed quantum superest ut peragamus. **Amplius** igitur debemus inspicere que bona necdum fecimus quam ea que nos fecisse gaudeamus. **Sed** hoc propter humanam infirmitatem ut plus ei intueri libeat. quod sibi in se placet. quam quod displicet. **Plerumque** enim hoc vicio etiam temptantur electi. **Plerumque** eorum cordi suggeritur. ut bona queque fecerint. ad animum reuocent et securitatis iam leticia exultent. **Sed** si veri electi sunt ab eo quo sibi placent. mentis oculos diuertunt. omnem in se pacti boni leticiam deprimunt. et de his que se minus egisse intelligunt tristitiam reuertunt. indignos se estimant. et pene solli bona sua non vident. que in se videnda omnibus exemplum prebent. **Hinc** est quod paulus dum explet in se bona postponeret et si sola adhuc reliqua cogitaret que essent implenda dixit **Ego** me non arbitror apprehendisse. hinc est quod ut posset se humiliare de bonis. que agebat. studebat ad animum preterita mala redire dicens. **Qui** prius sui blasphemus et persecutor et contumeliosus. **Hec** gre. **Propter** talem igitur negligentiam. quam sic admittimus in sanctis virtutibus prout partes nostras profecerunt non proficimus. illos enim legimus de die in diem proficisse. nos vero utinam possemus in primo proposito permanere. ut non mi-

nus humiles timorati solliciti et mi-
nus feruētes in medio q̄ in p̄ncipio
videremur. **S**z hęc iō nobis accidunt
q̄ p̄ dei misericordiā a pctis p̄penitē
ciā liberamur. ex hac alleuiacōz i con-
scia nostra p̄cipimus. et ex p̄sequēti
nos p̄pter hoc quādam leticiā ineptam
effundimus. q̄d satis volētibz p̄ficere
incautū est. **U**n̄ bea. ber. **N**ō sine cau-
sa cū sint nobis cū patribz eadem p̄ci-
pia. dispar valde p̄fectus iuemat
ip̄os em̄ de die i diē p̄fecisse legimus
et cursum cōsumasse. s̄z nūc magnus e-
stimat quis q̄ ip̄a p̄uersiōis p̄ncipia
cōseruet. vt nō minus humil̄ timorū
sollicitus nō minus feruens i medio
q̄ in p̄ncipio videret. **C**au-
sa aut̄ huius pessime apostasie hęc ē. q̄
cū p̄ dei misericordiā a peccatis libera-
mur et remissionē p̄sequimur pctōz ex
hac alleuiacōe et exoneratōe p̄scie. q̄n-
dam letā et iocūdā deuotionē p̄cepi-
mus. quā dū introitus in spiritū p̄uer-
tere deberemus et ex hoc magis ac ma-
gis seruire deo. iuxta **Grego.** Quanto
maiora beneficia a deo accepimus tan-
to ad seruiēdū ei grauius obligamur.
tandē letam et iocūdā fiduciā nō i
spiritū sed in exteriorē ineptiā p̄mu-
ramus q̄d est iniquitās maxima a qua
cautos nos facit apostolus vi. vob̄ in
libertatē vocati estis. cautū ne detis eā
in occasionē carnis. **U**n̄ ad omnē gra-
tiā nobis datam trepidemus timētes
ne indigne operemur i ea. q̄ aut̄ quos-
dam videmus feruētes eē in serui-
tio dei et in bonis operibz. Quosdam vero
vir ad parua faciēda p̄pelli hoc opera-
tur spiritus sanctus q̄ habitat i illis.
in istis vero non. **T**estatur hoc beatus
Bernardus sic dicens. **S**unt
namq̄ quidam in religione. qui ad
omnia vite necessaria vel exercicia nō
solum ambulant. sed et currunt. ymo

volant vt eis vigilie breues sed labo-
res appetibiles videant. alq̄ nō sic s̄z
cū timore et cū pudore vir ad yma cō-
pellimus. **U**n̄ hęc diuersitas. nisi q̄ il-
los ignis diuinus inhabitat. istos vo-
nō. **H**ec ber. **E** Qui vero sic frigi-
di sunt i amore dei. illis nō sapit lectō
nō oratō. nō deuotio. nō filētum. non
vigilie. nō ieiunia. nec cetera q̄ agunt
in sancta religione eis dulcescūt. et i
deo redet eos vita ordinata. **U**nde cō-
sequēter p̄ huiusmodi tedū desiderāt
et querunt occupari exterioribz offi-
cijs et occupatiombz. vt per talia tem-
poraliter consoletur. quia interiora
bona non sapiunt eis. **S**ed quia non
sunt radicati bene in timore dei et i san-
cta conuersatione. idcirco cum ad ex-
teriora agenda effunduntur seu occu-
pantur. ab omni boni operis statu era-
dicantur. valde em̄ in terrenis acibus
infrigidatur animus. si per intima
dona nō fuerit solidatus. **D**e quo vi-
dit beatus **gregorius** xij. moralium. **N**i-
si em̄ prius cor longo studio et diutur-
na conuersatōe indefidētijs celestibz
conualescat. cum ad exteriora agenda
refunditur. ab omni statu boni operis
eradicatur. **Q**uia sunt nonnulli qui
post p̄uersa itinera sanctas vias appe-
tunt. sed priusq̄ in eis desideria bona
robozentur. quedam illos presentis
seculi prosperitas accipit. que eos res-
bus exterioribus implicat. et eoz mē-
tem dum a calore intimi amoris retra-
bit frigore extinguit. et quicquid de vir-
tutum flore apparere videbatur interfi-
cit. **I**n terrenis quippe actibus valde
frigescit animus. si necdū fuerit per
intima dona solidatus. **S** **U**n-
de necesse est vt loca maiora in exte-
riora opera que humanis sunt necessi-
tariis profutura. illi exercenda sus-
cipiāt qui hęc diiudicare atq̄ semet

ipsos p̄mere ex virtute intima notentur nā cū infirmus quisq; vel ad locū regiminis vel ad exteriora agēda trahitur. quo quasi extra se ducit eradicatur. Quia arbor que radices prius in altū nō mittit cū ventoz impetu sterit. si se ad altā cervicē extollit eoz cū ad yma corruit. quo alci sine radice excrevit. **Hec gre.** Notandū tamen qd nōnunq; etiā religiosi viri p̄ officia exteriora et tpales curas occupantur. sed hoc faciūt nō ex ambitōe alicuius vanitatis seu solatiū tpalis. sed solo timore dei ac vtilitate pximi seu obediētia. et id tales nō deficiunt in bono p̄posito ac sancta cōversatōne. sed potius merētur qz aliud habēt in desiderio et aliud exercent officio. **Desiderāt em̄ soli deo vacare sed tam p̄pter timorem eius nō renuūt tpalibus curis subiacere.** **G** Uñ sciēdum qd aliquis p̄t esse ī seculo dupliciter. vno mō p̄ p̄sentia corpālē. alio modo p̄ mentis affectū. Quānis igif religiosi q̄ circa opa actiū e cure occupant sint in seculo fm̄ p̄sentia corpōralem. nō tñ sunt in seculo fm̄ mentis affectū. qz in exteriorib; occupant nō quasi querentes aliquid in mundo. s; solum p̄pter diuinū obsequium. **Urū** tur em̄ hoc mundo tanq; nō vtētes. s; dicitū pauli. **De talib; be. gre. xvij. mora.** sic di. **Cū** p̄ster plerūq; etiam bono non terreno studio terrenis studiis implicari vñ sepius contingit vt qui solam celestem patriā diligūt. terrene patrie curis subiacere videantur. quoz tamen ministerium a p̄uorum operib; plerūq; in actib; nōnunq; vtro ante supernum iudicem sola cogitatione discernitur. **Pleni** quippe superna sapientia et gratia discernunt. qualiter debeant ad aliud vacare intrinsecus et ad aliud extrinsecus occupari.

vt si forte occulta dei ordinarōe. aliqd eis nō appetentib; de huius seculi curis imponitur cedāt deo. quē diligūt et p̄ amore eius intrinsecus solam illius viderent visitatōz alias visionē. **P**re timore vero eius impositam sibi extrinsecus humiliter expleant actionem. vt et deo appetāt vacare ex gratia dilectionis et rursus curas sup̄impositas ex condictione expleant seruitutis. **Cunq;** occupationes extrinsecus prostreant. **Intrinsecus** in animo eoz pacatissima quies tenet. **Sicut** em̄ vigor mentis frenandis p̄est moribus carnis sic sepe super impositos tumultus occupationis bene regit aior qui etis. quia exteriores cure si peruerso amore nō appetūt. nō p̄fuso sed ordinato animo ministrari queūt. **Sancti** et tēni viri nequaq; eas appetunt sed occulto ordine sibi sup̄impositas gemunt et quamuis illā per meliorem intentionez fugiant. tamen p̄ subditā mentē portant. **Quas** quidē summope si liceat vitare festinant. sed timentes dei occultas dispensationes tenēt. quod fugiant. et exercēt quod vident. intrāt em̄ ad cor suū. et ibi consulunt quid velit occulta volūtas dei se seq; subditos debere esse summis ordinationib; congnoscentes. humiliant cervicem cordis iugo diuine dispēfationis. **Quis** vero talis ē q̄ licet tumultus videretur extrinsecus nōq; ad eius exteriora peruēiūt ita vt agatur aliud intrinsecus vtro. aliud extrinsecus teneat officio. **Hec gre.** **D**ebent igitur viri spirituales curam exteriorum occupationum assumere cum defuerint aliq; debito modo possent illa administrare. **Unde** beatus gre. xix. moralis sic dicit. **Sciēdū** ē qd cū pximoz causis exteriorib; q̄ apte deseruiāt desinit vñt h; quoq; qui spiritualibus viciis

plem sunt eorum infirmitati condescen-
tere. terrenisq; illorum necessitatibus in-
 quantum decenter. valent caritatis.
 condescendit se feruire. Nec redere ami-
 mum debet si sensus eius contemplati-
 spiritualium semper intendens. ali-
 quando pro dispensandis rebus mi-
 nimis quasi minoratus inflectit quo-
 niam illud verbum per quod constant-
 omnia creata. ut prodesset hominibus
 assumpta humanitate. voluit paulo-
 minus ab angelis minorari. **Quid i-**
 gitor mirum si homo se propter hominem
 attrahat dum creator hominum et ange-
 lorum formam hominis propter homines su-
 sceperit. **Dee gre. ¶** Et quavis religi-
 ois viris timentibus deum ac amantibus.
 nonnullis sit meritorium huiusmodi cu-
 ram exteriorum siue terrenum honorem
 subire. tamen quod sentiunt se propter ta-
 les occupaciones in cordibus suis in amo-
 re dei et facto desiderio impediri et men-
 tes suas per diuersas sollicitudines
 rerum temporalium dissipari. **Iudic-**
 co gemunt et conturbant. eo quod non habent eis
 vacare propter dei et deuotionem prout de-
 siderant et prius facere consueuerunt. et in
 deo hoc occupatio magis est eis quedam
 penalitas siue afflictio quam solatio.
 De talibus sic dicit beatus Gregorius v. mo.
 exponens illud iob. **Quare data est mi-**
 sero lux etc. **In scriptura sacra nonnullum**
 quod lucis nomine prosperitas. noctis
 autem appellatione huius mundi ad-
 uersitas designatur. **Unde et per psalmi-**
 stam dicitur. **Sicut tenebre eius ira et**
 lumen eius. **Quia enim sancti viri ita**
 prosperitatem seculi despicientes cal-
 cant sicut et aduersitatem eius calcan-
 tes tolerant. et per magnam mentis celsi-
 tudinem mundi sibi et aduersa et prospe-
 ra substernentes dicunt. **Sicut tenebre**
 eius ira et lumen eius. **Ac si apercius**
 dicatur **Sicut intentionem nostre for-**

titudinis eius tristitie non premunt. ita
 hanc nec blandimenta corrumpunt.
 Sed quod hoc ut diximus bonorum mentem
 etiam cum non subleuatur perturbat. **Sancti**
 viri qui se in huius exilij erumna mise-
 ros agnoscunt clarescere in eius pro-
 speritate refugiunt. **Unde bene nunc dicitur.**
 Quare data est misero lux. Lux quippe
 pro miseris datur quam hi qui sublimia pre-
 plantes esse se in hac peregrinatione mise-
 ros agnoscunt. claritate transitorie pro-
 speritatis accipiunt. et tunc valde desleant
 quod tarde ad patriam redeunt. tolerare in-
 super onera honoris prope amorem eos
 eterno conterit. et gloria temporalibus
 arridet. qui dum cogitant que sint que in
 mis tenent et que sint. que de sublimibus non
 videtur. que sint. que se in terra fulciunt. que
 autem de celestibus perdidit. prosperitatis
 sue merore mordetur. quod et si vident neque
 quod se ab ea funditus opprimi pensant
 tamen sollicitudinem cogitationem suam in
 amore domini et in eius dispensatione
 parti student. **Unde bene subditur**
 Et vita his qui in amaritudine anime
 sunt. **In amaritudine quippe anime sunt**
 omnes electi. quia vel punire se flen-
 do non desinunt. quod deliquerunt. vel
 se graui merore afficiunt quia longe
 huc a facie conditoris proiecti in eter-
 ne patrie gaudijs non sunt. de quorum
 corde bene per salomonem dicitur
 Cors quod nouit amaritudinem anime
 sue. in gaudium illius non miscebit alie-
 nus. **In amaritudine sunt namque cors**
 da reproborum. quia ipsis etiam prauis
 desiderijs suis affliguntur. sed eandem
 amaritudinem nesciunt. quia pensare
 quod tolerant sponte sua amaritudi-
 ne excecari non possunt. **Ac contra cors**
 bonorum amaritudinem suam nouit
 cui eternam exilij qua proiectus lacera-
 stelligit et quod sint tranquilla que perdidit.
 quod profusa. in quibus cecidit sentit. **Sed hoc**

amaricatum cor ad gaudium suum quibus
reducitur atque in eius gaudio extraneus
non miscetur quia his qui nunc ab hoc
merore cordis foras se per desideria
eijcit seclusus tunc ab illa intima solē
mitate eius remanebit. **U**t itaque qui in
amaritudine anime sunt morti mundo
funditus percipiscunt. ut sicut ipsi in
seculo nihil appetunt ita iam a seculo nul
la obligatio teneatur. **R** Et plerumque
contingit ut iam homo mundum mente
non teneat. sed tamen mundus hominem
occupatioibus astringat et ipse quidem
iam mundo mortuus est. sed ipse mun
dus adhuc mortuus non est. quasi enim
vivi adhuc mundus eum respicit. dum
alio intentum in suis actibus rapere con
tendit. **U**t et paulus cum perfecte ipse se
culum despiceret et talem se videret ait.
mibi mundus crucifixus est et ego mun
do. **M**undus quippe et crucifixus fuit
erat. quia hunc cordi suo iam mortuum non cur
tabat. sed et seipsum mundo crucifixerat
qui talem se ei exhibuerat ut ab eo quasi
mortuus percipisci non posset. **Q**uia igitur
nec paulus mundi gloriam querebat.
nec a mundi gloria querebat. et se
mundo et mundus sibi crucifixum esse
glorificabat. **Q**uod quia multi appetunt. sed
tamen usque ad culmen extrinsecus omnino
de non assurgunt recte gementes dicunt
Quare data est et. **V**ita quippe ama
ricatis datur cum huius mundi gloria
tristibus gemitibusque tribuitur. in qua
nimirum vita pena validissimi timo
ris se afficiunt. quia si et ipsi mundum non
teneant adhuc tamen tales se esse metuunt.
qui a mundo teneantur quia nisi ei quantum
cumque viveret hos ad usum suum percul
dubio non amaret et mare etenim viva
corpora in seipso retinet nam mortua ex
tra se protinus expellit. **S**equitur. **Q**ui
expectat mortem et non venit. desiderant
quippe mortificare se fundit et ab om

ni vita glorie temporalis extingueret. sed oculis
sepe dei iudicis vel posse in regimi
ne vel occupari in iunctis honoribus con
pellunt. atque inter hoc mortificationes
plenissimam indefinenter expectant. sed
expectata mors non venit quia eorum
usus temporali glorie etiam nolens
vivit. quam tamen propter divinum timo
rem tolerant. sed intus quidem deside
rium perierit. foras autem exple
ministerium ordinis. quatinus nec a
perfectione per intentionem recedat
dispositioni conditoris per superbia
contradicant. mira etenim divinitatis
pietate agitur. cum is qui perfecto cor
de ad contemplationem tendit huius
modi ministerijs occupat. ut etiam multis
inferioribus eius mens perfecta proficiat
et quo seipsum imperfectum respicit
inde ad humilitatis culmen perfectior
efficis. nonnunquam enim perfecti vici
desideriorum suorum detrimenta to
lerant. inde maiora luera conuersis ad
ipsos portat. quia dum eis vacare ut ap
petunt non licet rapere secum alios qui
bus admiscerentur libet. **S**ic ergo mira
dispensatione pietatis dei ut vix se de
spectores estimat. inde locupletior
ad celestis patrie constructionem sue
gant. nonnunquam vero idcirco ad accep
ta desideria minime perueniunt. ut ip
sa interueniente tarditate. ad eadem
desideria relaxato mentis sinu dilata
tur et que extenuari fortasse impleta po
terant magna dispensatione agitur ut
repulsa crescant. **S**ic quippe mortifi
cari appetunt ut iam perfecte si liceat
conditoris sui faciem contemplantur
sed eorum desiderium differitur ut pro
ficiat et tarditatis sue sinu inmitatur ut
crescat. **U**nde bene sponsa in sponsi sui
desiderio anxians clamat. **I**n lectulo
meo per noctem quesiui. quem diligis
anima mea. quasi illud et non inveni abscondit

Sponsus. dum querit ut non inuentus. ardenti gratia et differit ut queres sponsa capatio reddita multiplicius quam dog inueniat quod querebat. Sequitur Gaudetque vehementer cum inuenit sepulchrum. Sicut enim sepulchrum locus est in quo absconditur corpus. ita diuina contemplatio quoddam sepulchrum est mentis. quo absconditur anima. Quasi enim huic mundo adhuc viuimus. cum mente in eum foras agamur. sed mortui in sepulchro abscondimur cum mortificatione interius in secreto eterne contemplationis celamur. Sancti igitur viri ab interioritate desideriorum spiritualium. a tumultu inutilium curarum. a clamore persequentium perturbationum semetipsos sacri verbi gladio mortificare non desunt. atque intrus ante dei faciem in sinu mentis abscondunt. De quibus Paulus dicit Mortui enim estis vos et vita vestra abscondita est cum christo in deo. Qui enim mortem querit. gaudet cum sepulchrum inuenit. quia quo mortificare se appetit valde adiuuentur requiem contemplationis hylarescit. ut extrictus mundo lateat et a cunctis exteriorum rerum et spiritualium perturbacionibus intra sinum se in intimi amoris abscondit. **Hec gre.** Ecce quod de uon viri ac religiosi iuri occupantur cum curis rerum spiritualium. quod verito ipsas occupaciones exteriores subeant propter timorem dei et obedientiam quam superioribus suis exhibent hoc faciunt. **¶** E converso illi timore et amore dei carent qui secularibus curis libenter intendunt. et quanto magis per exteriores occupaciones mente distrahantur tanto frigidiores in dilectione dei et celesti desiderio efficiuntur. De hoc per beatorum grecorum dicitur. Intenti enim curis secularibus tanto insensibiliores intrus efficiuntur quanto ad ea que foris sunt studiose res efficiunt. vsu quippe terrene cura a ce-

lesti desiderio obdurefcit animus. et dum ipso vsu suo durus efficitur per actones seculi ad ea emolliri non valet. que pertinent ad caritatem dei. **Hec gre.** **¶** Qui vero sic induratur per affectum inordinatum in actibus seculi conscientiam acquirat profusam. cum autem in se requiem propter remorsum conscientie inuenire non poterit cum in tentatione foras egreditur. et in his que foris sunt hoc est in voluptatibus carnalibus et lasciujs et ceteris malis dilectionem querit. De hoc beatus augustinus in glossa super psalterium dicit Quisquis in corde premitur mala conscientia. inquietum habet cor. qui autem quietum non habet cor. habitare in corde suo libenter non potest tales foras exeunt a seipso cum intentione. et de his que foris sunt circa corpus delectantur. quietem in nugis in spectaculis in luxurijs et in omnibus malis querunt. et qua re sibi volunt esse bene extra quia non est in illis intrus bene unde gaudeant in conscientia. **Hec aug.** **¶** Hi tales qui sic sunt per concupias seculi et carnis dissipati. querunt in hoc mundo prosperari alios rebus et honoribus precellere. quietem que est in monasterio repurant laborem. Curam vero et fatigationem quam habent in rebus secularibus existimant delectationem. **Ista tangit Beatus gre gorius .xvi. moralium. sic dicens** Quisquis in hoc mundo prosperari appetit. ceteros rebus transcendere et honoribus tumere. huic mirum cura secularis in delectatione est quies in labore. Valde enim fatigatur si desit cura secularis qua fatigatur. peruersae enim mentes inde delectabiliter pascuntur. vnde per inquietudinem incessanter agant. **Hec gre.** Qui igitur sic viuunt et salem dissolutam vitam ducunt. hunc quidem religionis deserunt sed concupiscentijs carnis dediti mundo viuunt. **¶** Quia quoniam eos cum

secularibus personis occupari vel puer
fari contigerit. habitu et gestu se esse
religiosos simulant et quod non sunt quod predicant
etiam in hypocritis vitium incidunt. quorum
studium est non virtutes amare. sed
vitia palliare et regere. De quibus dicit
beatus Ber. **P**risticia hypocri-
tarum non in corde sed in facie est. om-
nes sunt habitu et vulpes actu et crude-
litate lupi. Neque enim est apud eos vir-
tutes colere sed celare vitia. **D**e ber.
Post hypocritam sequuntur etiam alia vi-
tia que monachos tales inordinatos ap-
prehendunt scilicet supbia anaricia. que in
religiosis sunt valde reprehensibilia.
De supbia eorum dicit beatus ber.
Magis ammiranda est supbia mona-
chorum quam luciferi. ille supbiuit in celo.
isti in cenobio. ille in deliciis. isti in mi-
seriis. ille opus omni lapide precioso.
isti in sacco et cilicio. **R**e aua-
ricia vero eorum dicit beatus Iero. Qui
amat pecunias deum amare non potest.
Si peculiaritas in monachis sit neque
concordia neque pax in congregacione eorum est
vel erit. Quid est monachi habitus nisi
despectio mundi quod ergo mundum de-
spiciunt qui querunt aux. ubi aux ibi et
viciu. placet tibi cristi militia non que-
ras lucra. **P**ost huiusmodi auaricia iam
permixta monachum inordinatum et disso-
lutum multa alia inconuenientia sequuntur.
Non sunt multi fratres inordinati
in diuersis partibus. quibus monasterium
vel ambitus carcer est. lectio abho-
minatio. quies ueratio. silentium tediu.
Si tales rerum temporalium damna gemunt
ruinam vero virtutum non plangunt ad la-
crimam punctos rudes et indocti ad
recitandum fabularum nugas facundi cum
stant ad orandum non plorant nec suspi-
rant. **C**um vero sunt in auditorio rident
et in cachinno exaltant vocem suam. et
alia quamplura satis reprehensibilia et abho-

minabilia. qui solent exercere religio-
si inordinati et dissoluti. **Q**uorum exer-
cibilem conuersationem. **A**nselmus in
quodam auctoritate tangit sic dicens
Sunt quidam in congregacione. qui faci-
unt ad oculum seruitium quibus claustrum
carcer est. caritas cathena est. primum
pedes. lectio abhominatio. quies uer-
atio. silentium amaritudo. meditatio falsi-
tium. **S**i tales ad discurrendum huc atque
illuc prompti. et alacres ad sedendum. in
claustro egri et debiles ad precandum te-
num bruti et muti. ad tractandum de bobus
et ouibus astuti et acuti. damna rerum
temporalium gemunt et plangunt. ruinam
virtutum non dolent nec sentiunt ad inueni-
endum lacrimarum punctos rudes et in-
docti. ad recitandum fabularum nugas fa-
cundi et faceti. **C**um stant ad orandum nec
plorant nec suspirant cum sedent in audi-
torio in risu et cachinno exaltant vocem
suam. **A**bbati adherent pro cibis et po-
tibus potius. quam pro vite merito aut fan-
ctitate. **P**riorem obsequuntur per quam
portiuicula quam expectant. non pro
spiritualibus exercitiis que ipsi non amant.
In psalmodia stertunt et somniant in le-
cto terrahunt et diiudicant. isti tales se
se ignorant mundum amant. desideria
carnis adhuc suspirant. ab ignorantia
sui oritur securitas. ex concupiscentia
mundi leuitas. ex desiderio carnis su-
perflua cura et cordis anxietas. **S**ecu-
ritas reddit eos tepidos. leuitas va-
gos. cura diuisos per securitatem repe-
facti vacant per leuitatem. a preceptis
mollescunt. per anxiam curam turbantur
et anxii fiunt. **D**e anselmo. **B**eatus
etiam **B**ernardus huiusmodi per-
uersas ac viciosas hominum condie-
tiones reprehendens dicit. **P**ro homine velox
ad mensam. tardus ad ecclesiam portus
ad potandum. sicut eger ad psallendum pigri
ad fabulam. somnolenti ad vigilias prompti

ad loquendum. sed inuitus ad psallē
 dum. p̄mptus ad detractōem sed tar
 dus ad orōnem. inuidie amator. chri
 sti p̄secutor. festucam respiciens s̄z tra
 tem non p̄siderans. alterius mala con
 temnens sed sua non deserens ceteros
 resp̄ndens. sed reipsum non corrigis
 malicie inuentor sed discipline destitu
 tor. amicus vitiōz sed hostis virtutū
Hec sunt que hōiem excecant et a deo
 sepant. hec sunt que hōiem p̄uersus ad
 veritatem faciunt p̄uersum monachū
 demonia cū. christianū antichristū. hec
 ber. **Ex** his igit̄ dictis iam p̄missis
 colligere possumus ad quātas inordi
 nationes et dissolutōnes deuenerit sta
 tus monachoz. **Quod** itēz beatus ber.
 p̄memorans vitam et p̄uersatōnem de
 testabilem quorundam modernozum
 monachoz sic dicit. **Quis** in princi
 pio cum ordo cepit monasticus ad tan
 tam crederit monachos inertiam de
 uenire **Q**uantū distamus ab his qui
 in dieb̄ antichrij exiterunt monachi
Siquidem illi cū se inuicem per tem
 pus ex caritate reuiserent tanta ab in
 uicem auuiditate panē angeloz p̄cipie
 bant. vt corpi cibo p̄missis oblit̄ di
 em plerumqz torum ieiunis ventrib̄.
 non mentib̄ transigerent **E**t hic erat
 ordo rectus q̄n̄ digniori parti plus als
 prius seruebat. nobis autem p̄ueniē
 tibus in vnum iam non est dominicā ce
 nam manducare. panes quoqz celestē
 nemo est qui requirat. nemo qui tribu
 ar. nihil de scripturis. nihil de salute a
 nimaz. sed nuge et risus et verba profes
 tunt̄ inter p̄randendum. quantum fau
 ces vapiō tantū aures p̄seunt̄ rumo
 rib̄. quib̄ totus intentus modum ne
 scias in edendo. interim autēz fercula
 ferculis apponunt̄. et p̄ solis carnibus
 a quib̄ abstinent̄ grandium pisciū cor
 pora duplicant̄. tantoqz acuratioze et

arte cocoz p̄pantur. quatenus quā
 tuoz et quicqz ferculis deuoratis prima
 non impediant nouissima. nec satie
 ras minuatur appetitū. v̄ter quippe onē
 ratur dum nescit. sed varietas tollit fa
 stidiū. et dum iam stomachus crebris
 ructationib̄ impletū se iudicat. necd̄
 tamen curiositas satiat̄. **I**nfelix ergo
 stomachus cum omnia suscipe cogit̄.
 oppressus magis obruitur q̄z reficitur.
 et iam vero sic surgenti a mensa quid a
 liud liber nisi dormire. **S**i autem ad vi
 giliās indigestum stomachū cogere
 surgere non cantū sed planctū potius
 extorquebis. **V**iroz etenim vnde in
 ter monachos tanta intemperantia inci
 dit et potationib̄. in vestimentis et le
 cristerijs. in equitaturis et p̄struedis
 edificijs molescere potuit. **E**cce em̄
 p̄citas putatur avaricia. sobrietas au
 steritas credit̄. silentiū tristitia repu
 tat̄. **E**contra remissio discretio d̄. lo
 quacitas affabilitas. cachinnatio ioc
 unditas. mollicies vestimentozum et
 equoz fastus honestas lectorz. superflu
 us cultus mundicia. cumqz hoc alteru
 rum impendimus caritas appellatur
Ista enim caritas destruit caritatē. hec
 discretio discretionem p̄fundit. talis
 misericōdia crudelitate plena est. qua vi
 delicet ita corpi seruitur vt anima in
 guletur. hec bernar. **E**cce videmus quā
 ta indecentia dissolutio et inordinatō
 per religiosas p̄sonas modo geritur in
 sancto ordine. et ideo merito dolendū
Nam quilibet qui sic peruerse
 agit in quo abrenūciavit seculo. **I**lle
 vocatus est quippe monachus ad ordi
 nem p̄pter hoc vt tribulatōnem sustine
 at. et de seculari leticia ipse sollicitus
 est. **V**ocatus est ad nuditatem. ad siti
 ad vigiliās. ad lamentatōem. ad faci
 rumitatē et humilitatē et ceteras virtu
 tes. et ipse in omnib̄ cōtrarium facit.

Quid igitur talis monachus faciet cuius
iudicatur? fuerit in extrema hora mor-
tis sue. De huiusmodi religiosus abbas est
frem. in quadam omelia sic dicens est.
In quo huic seculo renunciaſti ſi hinc
rurſum requiſe ſecularem requiriſ. in
tribulationem qui per vocatus es. et tu
de ſeculari periculis leticia in nudita-
tem vocatus es. et tu de veſtimento ſu-
dium habes. In ſitim quoque vocatus
es. et aqua rennuens vinum bibere de-
lectaris. ad plium nihilominus inui-
ratus et ſine armis ſpualibus tu ingredi
cupiſ. Ad vigilias quoque vocatus es.
et tu inercia ſomni atque pigricia reſol-
ueriſ ad ſletu. et ad lamentationeſ vo-
catus es. et tu cum chachinno riſum eſ-
fundiſ. In taciturnitate vocatus es.
et tu multiloquio vano delectariſ in ſe-
patione vocatus es. et tu vicinitatem
negligentiu vitam ſua non reſugiſ.
heredem te regni ſui vocauit criſtus. et
tu que terrena ſunt ſapiſ. In manſue-
tudine et humilitate vocatus es et tu
ſupbo et elatus incediſ. In aſſiduam
meditationem et collatione ubi voca-
tus es. et tu omniſ hore ſpaciū ſaſtidire
incipiſ. Et qd ei in illa die dicturus
eſ ſi tua vitia expurgare neglexeriſ.
queſo dilectiſſimi ſic agite vt cum fidu-
cia ſimur añ tribunal terribiliſ et ma-
gni regis et in ſpectu miliu ſanctoru.
hæc Eſtrem abbas. ¶ Eſt etiã ali-
ud qd ſatis reſpexibile eſt in ſancta re-
ligione videlicet de platiſ et ſubditis
nã ſunt nonnulli plati. qui ppter ſtatum
plationiſ. que hnt ſup alioſ. ſe extol-
lunt ſubiectoſ ſibi deſpiciunt. et quos
potestate pcellunt etiã vite meritiſ ſe
pcellere credunt. cum criſ ſapietioſeſ ex-
iſtimant ſe eē. qz vident ſe ceteriſ am-
pliuſ poſſe. cum laudant extollunt et ta-
leſ ſe eē credunt. qleſ ſe foriſ audiunt
X Sz qui liber platiſ ſua fragilita-

tem debet aſpicere et ſe in corde ſuo hu-
miliare ac p humilē puerſationē ſuiſ
fratriboſ ſtudeat ſe pformare. et tñ zelo
dei peccantiboſ. p cenſuram iuſticie deſ-
obuiare. De taliboſ platiſ beatus greg.
xxvj. moral. ſup illo verbo Deus po-
tēteſ non abiicit cuiſ ipſe ſit potēteſ ſic
dicit. In vſu vite mortaliſ. quedã ex ſe
metiſiſ ſunt noxia. quedam vero ex
hiſ que circa ipſaſ ſantur. Ex ſemetiſiſ
ſiſ quedã noxia ſunt ſicut peccata atque
flagicia. quedã vero nonnunquam nobiſ ex
hiſ que circa ipſa ſunt nocent. ſicut tē-
poraliſ potentia. magna eſt em̄ tpalis
potentia. que apud deū meritiſ ſum-
de bona adminiſtratione regiminiſ in-
uenit nonnunquam tñ qui p̄minet ceteriſ
elatione cogitationiſ intumeſcit. et vñ
ad vſum eiſ cūcta ſubiacent. vñ ad
vñ velociter iuſſa p̄plent. dum oēſ
ſubditi ſi qua bene geſta ſunt laudibus
efferunt. male geſtiſ aut nulla auctori-
tate p̄radicunt. Dum plerumque lau-
dant etiã qd obiurgare debuerunt ſedu-
crus ab hiſ que infra ſubdunt ſupra ſe
animuſ attollit. et dum foriſ in meſo
fauore circūdat. intuſ veritate vacua-
tur. atque obliuſ ſui in vocēſ ſe ſpargit
alienaſ. talē ſe credit. qualē interiuſ
diſcernere debuit. ſubiectoſ deſpiciit.
eoſque equalēſ ſibi nature ordine non
agnoscit et quos forte potestate exceſſe-
rit tranſcendiſſe etiã ſe vite meritiſ
cūctiſ ſe ampliuſ eſtimat ſapere. qui
buſ ſe videt ampliuſ poſſe. Plerumque vñ
ſubiectoſ affluentia animuſ inflat in-
flurum ſupbie ipſo potentie ſaſtigio le-
nocinante corrupit. Omniſ em̄ po-
teſtaſ caura regentiſ indiget vita. igitur
bene hanc exercet ille. qui ſcit p il-
lam ſup culpaſ ſe erigi. ſcit etiã cum
ceteriſ equalitateſ p̄omi. Humana em̄
tēſ plerumque extollit. etiã cum nul-
la potestate fulcitur. quanto magiſ in

Liber .I. Dist. III. Ca. VII.

altum se erigit. et cum se etiā potestas adiungit. Cū ergo potentie tpalis misterium suscipit summa cura vigilandū est. ut sciat quisq; et sumere ex illa quod adiuuat et purgare qd temptat et se equalem cu; illa ceteris tenere. et se tñ peccantibus zelovtrionis preferre. Quam discretōez agnoscimus si paulum imitemur. paulus bene agētib; fratrib; prelatū se esse nesciebat cū diceret. Non q; dominamur fidei vestre sed adiutores sumus gaudij vestri. Atz ilico subiunxit. fide em̄ statis. Ac si diceret. ideo nō dominamur fidei vestre. q; fide statis. equales ei vobis sumus vbi v; stare cognoscimus. quasi se prelatum fratrib; esse nesciebat cum diceret. facti sumus puuli in medio vestr;. nos aut; seruos vestros habetis per ihesum christū. sed tñ cū culpa que corrigi debuisse inuenit. ilico se magistrus esse recoluit dicens Quid vultis. in dāvenā ad vos. h;c grego. **A** De subditis etiam sciendū q; sunt nōnulli fratres pventuales qui prelatos suos in factis suis djudicant et etiam super eos murmurant. et mores eorū per verba indecentia corrigunt. seipos vero incorrectos relinquunt. nec aliquā diligentia adhibent ut propriū statū ordinent ad pfectum virtutis. Quādoq; etiam cogitant si in dignitate aut officio essent melius disponere vellent q; illi ordinare h;c. suum autē statum in quo sunt nec sollicite discutiunt nec emendant. **B** Sed quilibet devotus ac religiosus subditus suam psciētiā respiciat. et prelatorū suorū facta non iudicet nec reprehendat. Et quāvis forte fuerit in eorū vita qd iure reprehendi possit. ipsi tamen ppter hoc suo superiori reverentiā exhibere nō omittant. opa tamen eorū si qua reprehensibilia sunt imitanda non sunt. Attēde

re etiam debet subditus q; potestas regiminis siue prelatura nō potest admistrari sine studio cure temporalis. Unde q; ipsi vrant in exteriorib; occupationib;. inde subditi sine omni sollicitudine melius vacare possunt in terlandib;. Et cu; subditus ac religiosus in suo claustrō ac ambitu existens bonis morib; et virtutib; rutilat. summū superiorem qui curam exteriorē gerit non accuset. De hoc tractat beatus grego. xv. mox. sic dicens Subditoy mēs ad custodiam humilitatis edomaf. si infirmitas ppria incessanter attendif sed tunc vires nostras examinare veraciter negligim;. cū de nobis fortia credimus. et idcirco eos qui nobis p sunt districte iudicamus. Quo enim nos ipsos minus agnoscimus eo illos quos reprehendere nitimur plus videmus. **C**ōmunia h;c mala sunt que sepe a subditis in prelatos. sepe a prelati; i subditos pmittunt. q; omnes subditos qui presunt minus q; ipsi sunt sapientes arbitrant. Et rursum qui subiecti sunt rectorū suorū actiones iudicant. et si ipsos regimē tenere ptingeret. se potuisse agere melius putant. Unde plerumq; fit q; et rectores minus prudenter ea que sunt agenda videant. q; eorum oculos nebula elationis obscurat. Et nōnunq; is qui subiectus est hoc cū prelatus fuerit facit qd dudū fieri subiectus arguebat. Et p eo q; illa que iudicauerat pperat saltem q; iudicabat erubescit. Igit; sicut prelati; curandū est ne eorū corda singularis sapie loc; supior extollat. ita subiecti; puidēdū est ne suorū rectorū facta displiceāt. Si aut; magistrorū vita iure reprehenditur. oportet ut eos subditi etiā dum displicent venerent. Sed hoc est solerter inveniendū. ne aut quem venerari necē est imitari appetas. aut quem imitari de-

n. ij.

spicis venerari premissas. subtilis enim
via tenenda est rectitudinis videlicet
et humilitatis. ut sic reflexibilia ma-
gistroz facta displiceant. quatenus sub-
ditoz mensa seruanda magistri reue-
rentia non recedat. Sunt vero nonnulli
qui si parum quid de spiritali puerfati-
one inchoant cum rectores suos tpalia
agere et terrena pferant. mox ordine
supne dispensationis accusant. quod ne-
quaquam bene ad regendum placati sunt. pro
quos puerfatio infime exempla mon-
strant. Sed hi nimirum dum tpare se a
seniorum suorum reflexione negligunt
culpe sue negligentibus meritis suis
usque ad reflexionem pditionis ex-
cedunt. cuius profecto dispositio inde ab
humilibus rectior agnoscitur unde ab ela-
tis non recte iudicatur. quod enim potestas re-
giminis administrari non potest sine stu-
dio tpalis. Aliquam opotens deus mi-
ra dispensatione pietatis vult tenere
spualium mentes a terrena cura. dis-
iuncte sunt. onus regiminis duris ac
laboriosis cordibus iniungit. ut tanto
illi ab hoc mundo securius lateant quam
to hi exterius sollicitudinibus libenter
elaborant. In exhibitione quippe sus-
cepti oneris pro ipsis quoque utilitatibus
subditoz dure vie tolerande sunt hu-
mane seruituris. Et sepe ut dictum est
misericors deus quos tenere diligit eos
sollicite ab externis actionibus abs-
condit. Nam et plerumque paterfamilias
ad eum laborem seruos dirigit. a
quo subtiles filios suspendit. Et inde
filij sine veratione decori sunt. vnde serui
in puluere fedantur. **C** Quod quod recte
in ecclesia diuinitus agatur ipsa tabernaculi
pstructione signatur. Ad moysen quippe
diuturna voce precipitur ut ad tegenda san-
cta sanctorum ex bisso cocco atque iacincto
vela texerent. iussumque est ut ptegendum
tabernaculum vela cilicina et pelles ex-

tenderent. que nimirum vel pluuias vel
ventos vel puluerem tolerarent. Quid
ergo pro pelles et cilicia quibus tabernacu-
lum regitur nisi grossas hominum mentes acci-
pimus que aliquando in ecclesia occulto dei
iudicio quamuis dure sint pferuntur. que
quod seruire curis tpalibus non remittuntur.
quod vt temptacionum ventos et pluuias de
contrarietatibus huius mundi portent.
Quid vero pro iacinctu coccum bissum
quod signatur nisi sanctorum vita tenera vel
clara que dum caute in tabernaculo sub ci-
licis absconditur. sua integra pulcritudine
seruatur. ut enim intra interiora taber-
naculi bissum fulgeat coccus chlorus et
iacinctus ceruleo colore resplendeat.
desuper pelles et cilicia imbres et ventos
et puluerem portent. Qui igitur et magnis
virtutibus in sancte ecclesie sinu pferunt
ppositorum suorum vitam despicere non vult
cum vacare eos rebus exterioribus videtur
quod hoc quod ipsi securi intima penetrant et
illoz adiumento est. qui contra pcellas
seculi huius exterius laborat. Quam
enim candoris sui gratiam retineret si bis-
sum pluuia tangeret. aut quod fulgoris
et claritatis coccus et iacinctus ostend-
deret si hoc susceptus puluis fedaret.
Sic ergo desuper textura cilicij foris
ad puluerem. sit inferius color iacinctus
aptus ad decorem. ornamentum ecclesiarum
qui solis rebus spiritalibus vacant. res-
gant ecclesiam quos et laborum tpalium
grauat. Nequaquam ergo contra rectores
suorum exteriora agentem. murmurat is
qui intra sanctam ecclesiam spiritaliter
iam fulget. si enim tu secure interius ut
coccus rutilas. cilicium quoque ptergeris
cur accusas. hec grego. **D** Circa
hoc etiam notandum quod sunt nonnulli sub-
diti. qui cum aspiciunt platos et superiores
suos vite inordinate et voluptatibus de-
seruire ac negocijs secularibus nimis
intendere. eo audacius ad lasciuias et

ad alia inconuenientia etiā ipsi solent
frena laxare. qz tanto minus timēt ex
cedere 7 inordinate viuere quanto ma
gis p̄siderant illos qui eis deberent p̄
esse viam veritatis ac discipline decli
nare. De hoc beatus greg. in mora. sic
dicit. Sciendū est qz qd̄ a minoribus
voluptuose agit maior disciplina co
hibet. Cum vero maiores ipsi volupta
ti deseruiunt nimis minoribus lasciuie
frena laxant. Quis enim sub discipli
ne p̄stricōne se retineat. qm̄ 7 ipsi qui
ius discretōnis accipiunt sese volup
tibus relaxāt. Quia p̄tra nos hostis tūc
vehementius vires accipit. qm̄ 7 ipsos
qui p̄ custodia discipline p̄relati sunt.
sibi seruire leticie cognoscit. tanto em̄
licentius ad feriendū occupat. quāto
7 hi qui intercedere poterant volup
ti vacant. Sic etiam dum p̄ utilitate
subditorū rectores nimis temporalibus
curis interuiunt. pleriqz eoz exemplo
decrepant. qd̄ verum valde quis eē ab
neget curā curari a pastoribus terrena q̄
celestia sollicitius vident. Hec grego.

E Nouere etiam forsā aliquos
potest. cur omnipotens deus nōnullos
qui videbant esse bone 7 sancte vite et
tate permittat 7 in p̄ctm̄ cadere. De
hoc sciendū est qz sunt plures cause. p̄
ter quas hoc accidere solet. Nam sunt
nonnulli qui aliquam virtutē habent.
vel etiam plures per quas innotescunt
hominibus 7 ideo venerant. sed in quibus
busdam virtus sine peccatis occulte in
uoluti sunt que a proximis ignorantur.
7 ideo dñs qui est inspector cordium
nonnunqz tales in aperta vitia cadere
permittit vt cognoscant ab alijs mani
feste quales sunt qui prius in occulto
vitiosi fuerunt. Est 7 alia causa p̄pter
quam permittunt in peccatum cadere
videlicet superbia vel elatio. Sunt nā
qz nonnulli qui castitatis virtute p̄emi

nent sed humilitatem cordis non ha
bent. 7 cum occulte per superbiam eri
gant manifeste in carnis facinorosa cor
ruere permittunt. **S**ed notan
dū qz nōnunqz casus istoꝝ est cautela
electoz. nam electi cū respiciūt tales
in quodam religioso statu esse. 7 tñ p̄
ter occulta alia vitia. aut supbiam in
carnis lubricum vel alia peccata cade
re. talia in q̄ p̄siderantes incipiunt de
um magis timere. 7 in cunctis q̄ agūt
student cautiores esse 7 in humilitate
perseuerare. **I**sta tangit beatus grego.
xxiij. morali. exponens illud iob. Et
sterneret sibi aur̄ quasi lutum sic dices.
Nouet forsā se aliquem. cur miseri
coris deus pmittit fieri ista vt leuiathā
iste nunc per suggestiones validas au
rum. id est viros sanctitatis claritate
fulgentes. quasi lutū sibi vitis in qui
nando substerneret. sed citius responde
bimus. qz aurum qd̄ prauis eius per
suasionibus quasi lutum sterni potuerit.
aurū ante dei oculos nunqz fuit. **S**epe
namqz homo multis peccatis inuolui
tur 7 in vna aliqua virtute magnus vi
detur. ipsa quoqz virtus inanis deficit.
qz dum innotescit hominibus p̄culdū
bio laudat. eiusqz laus inbianter appe
ritur vnde fit vt ipsa quoqz virtus nō
fit. dum abscondit qd̄ displicet. p̄ die
qd̄ placet. que vtiqz esse merita apud
deum possunt. quando 7 mala occulta
sunt 7 bona publicata. **P**lerumqz em̄
vt diximus latet superbia 7 castitas in
notescit. atz ideo diu ostensa castitas
circa finem vite perditur. qz cooperta
superbia vsqz ad finem incorrecta reti
net. **A**lius elemosinis vacat. propria
distribuit. sed tñ multis iniusticijs ser
uit. vel forsā se linguā in detractōibus
exerit. **E**t fit plerūqz vt is qui miseri
coris fuerat. iuxta finem vite sue 7 rapa
citaris 7 crudelitatis stimulis inarde
n. iij.

scat quod valde iusto iudicio agitur quod perdat ante homines unde hominibus placuit qui hoc unde deo displicuit corrigere nunquam curavit. alius patientie studet sed invidere alijs et servare maliciam in corde non cauet. Fit quicquid impatiens quod latebat tolens. Hi itaque per aliquid aurum sunt et per aliquid lutum atque hoc aurum quasi lutum sternit. quando occultis exigentibus meritis etiam virtus que publice claruerat dissipat. Sepe etenim omnipotens deus occulta quorumdam mala diu tolerat. et aperta eorum bona electorum suorum vobis profutura dispensat nam nonnulli mundum nequaquam funditus deserentes. non perseveraturi angustum iter arripiunt. sed ad querendam angustam portam exemplo suo eos qui perseveraturi sunt accendunt. Unde et plerumque corrigi ut ipsum hoc quod benevident vivere non sibi sed prius solis electis vivant. dum exemplis suis ad benevivendi studia perseveraturos aut non perseveraturi provocant. Sepe quosdam videmus via ingredi ad locum propositum festinare. quos alij quia euntes conspiciunt sequuntur. eundem pariter locum percurrunt. sed fit plerumque ut irruente aliquo in placationis articulo. post se redeant qui preibant et hi ad locum veniant. qui sequebantur. Idcirco enim virtutis iter non perseveraturi inchoant ut eis qui perventuri sunt. qua gradientur viam ostendant. quorum videlicet casus utilitate non modica electorum profectibus servit. quod illorum lapsum dum conspiciunt. de suo statu preemiscunt et ruina que illos damnat. istos humiliat. Discutiunt enim in superbi adiutorij protectione confidere. dum plerumque conspiciunt de suis viribus cecidisse. Quando ergo bene agere vident reprobi. quasi planum iter electis sequuntur monstrantur.

Et quando vero in lapsum nequicie corruunt. electis post se pergentibus quasi cavendam supbie foveam ostendunt. **Hec greg.** De hoc etiam habet. xxxv. mora. ubi idem beatus greg. tractans illud. Qui docet nos super iumentis terre sic dicit. Jumenta terre sunt. qui vobis vite carnalis yma appetunt. volucres vero celi sunt. qui superbe curiositate studio sublimia perscrutant. illi vivendo se deponunt. infra que sunt isti. inquitendo se eleuant ultra que possunt. illos in infimis voluptas deicit carnis. istos quasi in superioribus erigit libido curiositatis. illis per sacra eloquia dicitur. Noli fieri sicut equus et mulus. quibus non est intellectus. istorum superbia labor increparum cum dicitur. Altiora te ne quesieris et fortiora te ne scrutatus fueris. Docet igitur nos deus super iumenta terre et volucres celi. quia dum hoc quod sumus agnoscimus nec carnis nos infirmitas deicit. nec spiritus superbia elevat. nec defluendo de sublimibus inflammamur. **Qui enim labitur carne. iumentorum appetitu persternitur. qui deo extollit mente. motivoluctum quasi levitatis penna subleuat.** Sed si vigilanter attendis. vultu meritis humilitas et carnis castimonia teneatur. cito cognoscimus. quia alterum custoditur ex altero. nam sepe superbia luxurie seminarium fuit. quia dum eos spiritus quasi in altum erexit caro in infimis merfit. Hi enim vultus secreta elevatur sed postmodum publice corruunt. quia dum occultis intumescunt moribus cordis. apertis cadunt lapsibus corporis. Sicque elati iusta fuerant feriendi retributione ut quod superbiendo se hominibus preferunt. luxuriando usque ad iumentorum similitudinem detulerunt. homo quippe cum in honore esse non intellexit. operatus est iumentis etc. Quasi scientie eius illos in altum pena subleuavit.

rat. de q̄bo paul⁹ dicebat **Q**uā cū agno-
uissent deū non sicut deū glorificauerūt
⁊ gratias egerunt. Quomō autem iu-
mentoz aut plus q̄ iumentoz volupta-
te ceciderunt subdit dicens Tradidit
illos deus in desideria cordis eoz in
immundiciā. Ecce caro mersit quo su-
perba p̄scientia subleuauit. ⁊ a volatu
volucrum vltra appetituz lapsi sunt iu-
mentoz. atq; inde sub se p̄strati sunt.
vnde super se irrevidebant. Curandū
itaq; est ⁊ omni custodia mens a super-
bie tumore seruanda. non enim añ ocu-
los dei vacue transuolant cogitatōes
nostre. ⁊ nulla momenta t̄pis per ani-
mum transeunt sine statu retributiōis
Intus ergo videt deus q̄ mentem ele-
uat. ⁊ idcirco foris p̄mittit inualesce-
re q̄d deponat. intus prius extollit q̄d
foris postmodū luxurie corruptōe feria-
tur. **O**culam videlicet culpā sequit̄
aperta percussio. vt malis exterioribz
interiora puniant ⁊ cor publice corru-
at q̄d latēter tumebat. Proinde p̄hu-
militatis custodiam seruanda est mū-
dicia castitatis. **U**nde. Si em̄ pie spi-
ritus sub deo premis. caro non illicite
super sp̄m eleuat. **H**abet quippe spi-
ritus p̄missum sibi dominiū carnis. si
tū sub domino recognoscit iura legit-
ime seruitutis. nam si aurozē superbiē
dō p̄temnit. ⁊ iure a subiecta carne p̄-
lium suscipit. **U**nde ⁊ ille primus hō
inobediens mox vt superbiendo peccā-
uit pudenda p̄terit. **Q**ui enim p̄tume-
liam sp̄s deo intulit. mox p̄tumeliam
carnis inuenit. ⁊ qui aurozi suo subdi-
tus esse noluit. ius carnis subdire quas
regebat amisit. vt ⁊ in seipso videlicet
inobediētie sue p̄fusio redundaret. ⁊
supatus disceret quid elatus amisisset
Sic enim plerumq; virus libidinis de
radice nascit̄ elatiōis. qz tunc caro vi-
dit cū sp̄s latenter intumuit. **H**inc ē

enim q̄ longa p̄tinentia repente solui-
tur. hinc est q̄ plerumq; ⁊ vsq; ad semi-
um virginitas seruata vitiaf. **S**
Quia igit̄ negligit̄ humilitas cordis
rectus iudex despicit etiam integritatē
corporis. ⁊ quandoq; per apertuz
malum reprobos annūciat. q̄ dudum
reprobos in occulto tolerabat. nā qui
diu seruatum bonū subito perdit. ap̄d
semetipsum intus aliud maluz tenuit
ex quo aliud malū subito erumpit per
quod ab omnipotenti deo etiā tunc ali-
enus exitit. quando se ei per mundici-
am corporis inhxere mōstrauit **Q**uia
igit̄ mentis elatio ad pollutōez pertra-
hit carnis. reprobuz cor a volatu volu-
crum ad perulantiam labit iumentoz
Sancti aut̄ viri ne appetitu bestiali ad
luxurię raginem deuoluant. sollicit̄
te cogitatōes mentis a superbie vola-
tu custodiunt. ac ne in infima desipien-
do corruant. omne quod sublimiter sa-
piunt humiliter premūt. **R**ecte itaq;
dicitur. **Q**ui nos docet sup̄ iumēta ter-
re. **S**ancti enim viri super iumēta ter-
re edocti sunt. quia quicquid in ymis
potest ambiēti despiciunt. quia nihil in
hac vita quod p̄terit querunt. **S**up̄
volucres quoq; celi eruditi sunt. **P**er
omnes immundoz sp̄um infidias cō-
prehendunt. ⁊ potestates aereas quas
adhuc per carnis infirmitatem tolerāt
etiam vite merit̄is calcant. **M**entes
quippe sanctorum transitoria cuncta
despiciunt. ⁊ sub se labi quicquid sup̄-
bit. quicquid p̄terit p̄templantur. ⁊
quasi in quodam rerum vertice consti-
tute. tanto sibi omnia subesse despiciūt.
quanto semetipsos auctori omnū sub-
dunt. atq; inde cūcta transcendūron-
te creatori omnū vera humilitate sub-
sternunt. **H**ec greg. **E**x his igit̄ dictis
colligere possum⁹ q̄ cautos ⁊ hūiles
nos eē opteat. si in vita religiosa ⁊ vit-
n. iij.

tuosa volumus vsq; ad finē p̄seuerare
R Sed q; de statu inordinato qui
 heu modo p̄ quosdam exerceat in ordi
 ne tractare incepimus. restat ut illa ite
 rum p̄sequamur. Unde p̄siderandum
 ut supra dictū est. q; monastica disci
 plina valde modernis t̄pib; deficit. ⁊
 a sua p̄fectiōe languescit. oēs que sua
 sunt querūt. ⁊ sp̄reto celesti desiderio.
 terrena auidē p̄cupiscūt. Cur igit̄ ad il
 la que p̄ diuino amore p̄tempimus.
 p̄ malū desideriu; iterum redimus. ⁊
 vortum qd̄ p̄misimus deo p̄ inordina
 tam vitam als̄ affectionem violamus
De hoc p̄ petrum damia. sic d̄: Ad rā
 tam quippe fecem quotidie semetipso
 deterior mūdus iste deuoluit. ut nō so
 lum cuiuslibet siue secularis siue eccle
 siastice p̄dictionis ordo a statu suo col
 lapsus iaceat. sed etiam ipsa monastica
 disciplina soletenus ut ita dixerim re
 clinata ab assueta illa celsitudinis siue
 p̄fectione languescit. perijt pudor. ho
 nestas euauit religio cecidit. ⁊ facto
 velut agmine omnium sanctorū virtus
 tum turba p̄cul abscessit. Oēs em̄ que
 sua sunt querūt ⁊ p̄tempo celesti desi
 derio terram incessabiliter p̄cupiscūt.
Et q; sub ipso mundi sine post mundū
 inhyare nō desinunt. quasi post alta pe
 lagi in litus euecti terram remigio in
 amiter pulsant. Nos igit̄ qui mūdi ab
 renunciatores dicimur qui terreni fru
 ctus naufragium euasisse gloriamur.
 cur ad ea que p̄ diuino amore p̄temp
 simus retrogradis nitentes gressib;.
 male estuanti desiderio recolemus. Et
 dum cautionem quam cū xp̄o pepigi
 mus frangimus. violate fidei porius
 tormenta metuere q̄ p̄mia possumus
 de nostra p̄uersione sperare. h̄c petrus
 damia. **I** Quicunq; ergo religio
 sus violat fidem agendo contra vortuz
 quod suo sponndit creatori. iure apo

stata debet censeri. naz sicut duob; mo
 dis receditur a deo siue vel ope in eorū
 sic duob; modis efficiunt̄ hoīes apo
 state relinquentes fidē aut̄ praua opa
 agentes. Unde si monachus agit con
 tra suam professionem mortaliter pec
 cando merito apostata debet nuncupa
 ri. etiaz si habitum deferat religionis
De quo beatus grego. super ezechie
 lem sic d̄: Sciendum q; sicut duobus
 modis a deo recedit̄. sic duob; modis
 a deo apostate hoīes fiunt. Nam vnus
 quisq; a creatore suo fide recedit. aut
 ope. sicut ergo q; a fide recedit apostat
 ta est. ita qui per aduersuz opus quod
 deseruerat redit ab oīpotenti deo apo
 stata absq; vlla dubietate deparabitur
 etiam si fidem tenere videat̄. h̄c greg
 go. **R** Notandum etiam q; sunt
 in sancta religione. qui solum gloria
 tur de eo q; plures annos habeāt in or
 dine. q; vero ipsi raro vel nunq; glorio
 se vixerunt modicum p̄pendunt. **U**
 tales q; in virtutib; nondum p̄fecer
 runt noncios se esse recognoscāt ⁊ nō
 monachos antiquos. Unde beatus ber
 nardus. Si in ordine. xl. annos egisti
 ⁊ virtutib; non p̄fecisti sed in p̄
 mo gradu stas quo intrasti. ego noui
 cium te iudico. **I** Est ⁊ aliud in or
 dine multum reprehensibile videlicet
 murmuratiōis vitium. Quod tamē
 beatus benedictus in regula prohibet
 discretissime dicens. Hoc ante omnia
 ammonentes ut absq; murmuratiōe
 sint fratres. quod mandatum regule
 a subditis minime obseruat̄. nā p̄pter
 modicam occasionem nōnulli fratres
 prozumpunt in murmuratiōes inter
 duz causantes de cibo ⁊ potu ⁊ ceteris
 minus discrete. Insuper d̄ iudicātes
 suos superiores ⁊ prelatos ac alios offi
 ciales asserētes ipsos inordinatos vel
 min⁹ p̄uidos aut negligētes eē s; t̄ice

Liber .I. Dist. III. Ca. VII.

debent tales monachi. ne propter vitium
murmurationis provocent iram dei. aut
etiam separent de numero filiorum eius
De hoc etiam beatus Basilius dicit. Non
erit de numero fratrum christi qui murmu-
rare incipiat ob exiguum victus sui. ve-
hementissima enim plaga anime mur-
mur ostendit fore. et susurratio huius
vite. hinc basilius. Et quicumque delecta-
tur in murmure privatur se divina solati-
one. Unde beatus iheronimus. Expers
eris solationis divine si solationem
recipis a murmure. hinc iheronimus

Q Et sicut subditi peccant mur-
murando. sic etiam prelati laborare et
studere debent ut non tent illis occasi-
onem murmurandi. ne forte et ipsi in-
currant propter hoc peccatum et iram dei.

N Etiam sciendum est quod sicut pro-
ficientes in ordine efficiunt valde vir-
tuosi. sic econverso deficientes in bo-
nis moribus efficiunt multum vitiosi.
quod tales postposito omni timore dei. fa-
ciunt ea que non expediunt. scelera mul-
ta et enormia committendo. De huiusmodi re-
ligiosis dicit beatus augustinus. Sicut non
vidi meliores quam qui profecerunt in or-
dine. sic non vidi deteriores quam qui de-
fecerunt in eodem. **Q** Et notan-
dum quod omnes qui in statu religionis vi-
vunt inordinate. miserabiliores sunt
omnibus hominibus. quod nec deum habent
nec mundum. nam si explent suas volu-
ptates occulte peccando. tamen spiritum
deprehendi. et ideo frequenter in quadam
cordis angustia sunt constituti. Et ideo
co seculo non habent. quod libere peccare
non presumunt. deum etiam non habent.
quod prevaricando eius indignationem in-
currunt. De hoc dicit beatus iheronimus
Tota de mundi contemptoribus. scilicet mona-
chis et alijs habitu religionis. si propositum
suum religiose vivendo impleverint
cum domino iudices erunt. si autem misera-

biliores omnibus hominibus. quod nec de-
um habent nec seculo. hinc iheronimus
Non solum tales in hoc mundo miserabi-
liores sunt. verum etiam eterna damnatione
apprehendet eos in futuro. Unde beatus
iheronimus. Qui in loco ordinis sine or-
dine vivunt ad illum ordinem deveniunt
ubi nullus ordo sed sempiternus hor-
ror inhabitat. **P** Unusquisque ergo
monachus et religiosus propendat et pro-
metcat periculum anime sue. et abstra-
hat se a concupiscentijs carnalibus. et ab
huius seculi vanitatibus non solum men-
te sed etiam corpore. quod perverari inter
homines seculares monachis minime ex-
pedit. maxime tamen illis qui nondum in
bono proposito et vita religiosa sunt fun-
dati. nam videndo et audiendo ea que in
seculo gerunt debilis animus faciliter
ad temptationem trahitur. et ideo mun-
dus et eius occupationes sunt fugiende
De hoc ysaac abbas syrie sic dicit. Expe-
dit monacho nullatenus commiseri op-
pugnantibus eum. sed ab eorum aspectibus
abstinere. et elongare a propinquitate ip-
sorum. et hoc dico non solum pro ventris. sed
etiam pro omnibus in quibus examinatur
monachorum libertas. Cum enim homo
accedit ad deum fedus init cum domi-
no de his abstinere. que sunt hec. non
videre faciem mulierum. non respicere
formosorum aspectus. non concupis-
cere quicumque. vel epulari delicata. orna-
tum vestium non videre. non videre ho-
minum secularium dignitates. quod multas
vices acquirunt vitia de propinquitate
eorum. laxantium et alterantium arbi-
trarie sapientiam et propositum eius. sicut
aspectus bonorum movet arbitrium ha-
bentis zelum ut inclinetur ad operatio-
nem ipsorum. manifestum est quod ipsorum
contraria potentiam etiam habent ca-
privandi animam et si nihil agit plus
solitatio. ad infestationem tamen pre-

lior adducit. et infructuosa facit mentis perturbacione. Ad unumquodque namque corporis membrum habet homo pugnam. et debet custodire seipsum et dimidnuere pugnam suam in ipsis. Quamuis enim homo sibi facit violentiam ad bonum. piclita est tamen ex eis videndo semper atque percipiendo. hec abbas ysaac. **E**cce quod piculosum est monacho conuersari in seculo. monachi enim officium esse debet fugere turbas. amare silentium. fletibus insistere. simplicitati studere. innocentiam vite ac sanctimoniam amare. Si vero oppositum fecerit a culpa liber non erit. Hoc tangit hugo de sancto victore sic dicens. **L**iber a culpa non est qui alienus usurpat officium. Si monachus es. quid facis in turba. si amas silentium. cur de clamantibus assidue interesse delectaris. tu semper ieiunans et fletibus debes insistere. et tu philosophari queris. simplicitas monachi philosophia eius. Sed docere inquis alios volo. non est tuum docere sed plangere. Si tamen doctor esse desideras audi quid facias utilitas habitus tui. et simplicitas vultus. innocentia vite et sanctitas pueris sationis tue docere debet homines. melius ergo fugiendo mundum doces quam sequendo. Hec hugo de sancto victore et beatus bernardus. Monachus non habet docentis sed plangentis officium cui opidum carcer esse debet et solitudo paradysus. hec bernardus. Unde quilibet deuotus monachus fugiat mundum et ea que in mundo sunt et religio se viuat. et quod foris ostendit hominibus per habitum. intus studeat seruare coram deo per bonam vitam. Ad hoc hortatur beatus gregorius sic dicens. Monachus reuerentia sui habitus in actibus in locutione. in cogitatione semper circumspiciat et ea que mundi sunt perfecte de-

ferat. et quod ostendit humanis oculis habitu. hoc ante oculos moribus presentat. hec gregorius. Laborer in quibus monachus ut a vitijs studeat abstinere et in virtutibus se exerceat. sit humilis mansuetus et caritativus et timore dei semper pre oculis habeat. nam de monachis inordinatis dicit abbas pastore sic. Qui querulosus est qui malum pro malo reddit monachus non est. qui maliciam in corde suo retinuerit monachus non est. qui iracundus est monachus non est. qui elatus et verbosus est monachus non est. Qui vero monachus est semper mansuetus est. humilis caritate plenus et timore dei semper et ubi que pre oculis habet non peccet. Hec abbas pastore. Item qualis debeat esse verus monachus dicit iohannes abbas in tractatu de xxx. gradibus sic. Monachus est qui solum que dei sunt agit cogitat et loquitur christo vnitus in omni tempore loco et negotio. Monachus est violentia nature indefinens et custodia sensuum indeficiens. Monachus est sanctificatum corpus expurgatum os et illuminata mens. Monachus est merens et dolens anima indefinenter. memoria se exercens vigilans et torquens. Et quis purus est fidelis et pudentis monachus. qui sub obedientia labore et dolore calorem suum custodit inextinguibilem et ad suum exitum ignem igni et feruorem feruori et amorem amori et desiderium desiderio sollicitudinem sollicitudini quotidie addere non cessauit. Hec iohannes abbas. De virtute et conditione deuotorum et bonorum monachorum dicit beatus bernardus sic. Ille verus est monachus. qui deuotionem tenet in choro. patientiam in captatione. disciplinam in labore. meditationem in lectione. feruorem in oratione. castitatem in temptatione. tolerantiam in

aduersitate. humilitatē in prosperitate.
 hec berna **R** Si vero tantam per
 fectionem monachorum que modo per san
 ctos patres premissa vel alibi in scrip
 tura legitur propter nostram fragilitatem
 seruare nequimus. suppleat hoc in no
 bis humilitate scientie deuotio. com
 pingamur quoridie in fletibus quod diu
 peregrinamur a domino deo nostro et a luce
 vultus eius. Accusemur et confiteamur
 imperfectum nostrum et defectus nostros
 agnoscetes paupertatem nostram. dominus
 liberabit nos. Ad hoc faciendum horat
 nos beatus bernardus sic dicens. Mag
 nam tactorum professionis nostre supple
 at pietas et deuotio scientie humilia
 te. Sint nobis lacrime nostre panes
 die ac nocte quod diu de anime nostre ubi
 est deus tuus. hoc est quod diu peregrina
 mur a domino deo et a lumine vultus eius
 Unum quidem erat necessarium. sed qui
 nec in vno figimur nec in multis ope
 rando et laborando exercemur. in quo
 ordine purabimur. utinam cum illo de
 quo apostolus dicit. Et qui non operatur
 credenti autem in eum qui iustificat im
 piū. reputat fides eius ad iustitiam sicut
 positum gratie dei. utinam cum pecca
 trice illa cui multum dimissum est quo
 niam dilexit multum. nam et in diligen
 do deum retributio magna. Sicque fratres
 obsecro non excusemur sed accusemur
 nos et confiteamur. et qui magni nominis
 vmbra et personale quoddam figmentum
 perfectionis apud homines induimus.
 apud deum scientie nostre cognoscen
 tes paupertatem non vbi quaque a verita
 te recedamus et veritas liberabit nos.
 hec berna. Et quis propter fragilitatem
 ac defectus nostros non valeamus per
 uenire ad perfectum statum monachorum.
 tamen per volumus cum adiutorio dei
 in bono opere nos exercere debemus.
 mensuram etiam virium nostrarum perpen

damus. et sicut quod superant vires ad ex
 tirpanda vitia et ad virtutes inseren
 das laboremus. Qui igitur ad sanctum
 ordinem nos venisse gaudemus. tota
 nostra intentio circa hoc versetur ut mens
 nostrarum virtutum armis accincta in spi
 rituali certamine debellare contendat.
 De his et alijs statum religiosorum tan
 gētibus petrus damiani sic dicit. Ple
 rosque vidimus iam dudum in sacro or
 dine constitutos. qui necdum norunt
 quid in ieiunijs. quid in vigilijs quid
 in reliquis celestis discipline ferre stu
 dijs potuissent. Et cum scriptura dicit.
 qui ignorat ignorabit. quo pacto vel a
 deo cognosci vel deum mereat cognosce
 re qui semetipsum in eius obsequio con
 uincit ignorare. Qui ergo semetipsum
 vult vincere suarum virium mensuram
 turpe est noticiam non habere. Quia
 quisquis in militia spiritualis agone pro
 fecerit in hoc probatio est. si iam debilio
 rem contra se vitiorum prouaciam sentit si
 surgentes in se motus carnis facile im
 primit. si tumultuantium cogitationum
 strepitum minore iam labore percipit. si
 nascētes carnalis illecebre spiritus mor
 ut oriri ceperint refecat. si rumentia su
 perbie luxurie ceterorumque vitiorum
 colla gladio prius diuini amoris ob
 truncant. Ceterum quid prodest. diu
 quempiam sacre interesse militiae que
 velut sub ipsa primi tyrocini rudimen
 ta remissis manibus et tenero pede ad
 huc publice videas claudicare. a qua
 nimirum negligentie dissolutione pre
 dicato egregius discipulos prohibet
 dicens. Remissas inquit manus et dis
 soluta genua erigite. et gressus rectos
 facite pedibus vestris. ne claudicans
 quis erret. Docta manus ad prelium
 facile venit ad triumphum. Corpus
 attritum lorica promptum fertur ad
 pugnam. Monacho nempe cui adhuc

impossibile est superbiam premere. auariciam cohibere. inuidie fauces extrin-
guere. nudam mentem a luxurie peru-
lantia custodire. qui virus malicie ad-
uersus offendentem nequit expellere.
qui pro seruanda censura iusticie suc-
cumbit iniuriam sustinere. quid aliud
dicendus est. nisi quod quantum ad pro-
fessionem quidem iam in sacra militia
nomen dedit. sed quid sit spirituale cer-
tamen penitus non agnouit. ymo ad p-
fectionem tendentibus hoc totis viribus
observare necesse est ut salubriter rigi-
di magis discant ista nocere atque vin-
cere. **P**udeantque hi qui se mortuos p-
fitent esse cum christo rebelles motus car-
nis. ac passiones animorum adhuc in
se procaciter viuere. **D**iscat igitur mi-
les christi dum adhuc nouus est manus
proferere. discat emergentibus quibusque
vitiis. putres dictauerit obuiare. huc
illuc circumductis viuacis experientie
oculis. quidus vertat. et singulis quib-
usque iaculis que mirum agrue defen-
sionis regmen opponat. ut superbiam
humilitate deficiat. gula sobrietate re-
stringat. mansuetudine iracundiam
calcet. **A**uaritiam largitate refrener.
ardorem libidinis terrore perpetui ig-
nis extinguat. odij trabem flamma sua-
uissime caritatis exurat. **D**electat cer-
te deus isto certamine qui subtiliter ac
profunde considerat totum quicquid est il-
lud. quod versat in mente. **G**ratulantur
angeli ad tale spectaculum. videntes
quod humana natura in eo contra seipsum
pugnat ad eorum se sortium unde fuerat
eiecta reformata. et sibi rixando ad
veram. proculdubio pacem tendit quas
olim sibi metipso sentiendo quod non repug-
navit amisit. nec conqueramur fratres
mei si ad vorum mox cuncta non vinci-
mus si huius consuetudine certaminis
erumnas labores angustias et grauissi-

imum sepe fluctuantis anime redium susti-
nemus. in hoc enim nobis divina dispensa-
tione. prospicitur. ne repentina victo-
ria in arrogantiam animus noster ex-
tollatur et de altitudine sua profundius
corruat si non auctori deo sed victorie
vires attribuat. **U**nde fratres carissimi
mi qui ad sacrum ordinem nos venisse
gaudemus. hic nostra tota interiorum
fari debet. videlicet ut mens nostra vic-
torum armis in spirituali certamine
se semper exerceat. vitiorum potentia.
que circa nos mitescere nesciunt. ser-
uido spiritu debellare contendat. para-
ti simus semper irruentes vitiorum cune-
os ac fremetes bestias de agro nostri
cordis eiecere. nullumque eis in ea que
nostri iuris sunt permittamus locum p-
uerse dominationis habere. hoc peritus
dandi. **S** Audiuius igitur nunc
ex premissis ad dictionem et dissolutam
vitam quorundam fratrum in habitu
quidem religionis existentium. sed p-
uerse viuentium. audiuius etiam con-
uersationem sanctam et ordinatam re-
ligiosorum ac deuotorum monachorum.
Quisquis ergo in bono proposito et in
statu religioso se esse deprehenderit. in
eodem sancto proposito ac puerse facione
bona seu virtuosa studeat proficere ac p-
seuerare. ut cum sanctis et religiosis mo-
nachis premium et gloriam post hanc
vitam valeat obtinere. **Q**uisquis vero
indissoluta inordinata ac puerse vita
se positum esse aspexerit. timores mor-
tis et penam gehenne ante oculos men-
tis reducat. et penitentiam a suis p-
actibus agere non obmittat. **Q**uisquid
ergo puerse agendo contra dominum
se commisisse senserit hoc totum p-
penitentie superius premissa videlicet
per contritionem confessionem et satisfacti-
onem delere studeat. puniat in quibus seip-
sum per cordis contritionem. lacrimas

fundendo. per oris confessionem rubo-
 rem sustinendo. per satisfactōnem ope-
 ray virtuosa exercendo. ⁊ de cetero a si-
 milibus malis cauendo. Qui autem sic
 se punit veniam suorum scelerum a do-
 mino sequetur. De tali penitente di-
 cit beatus augustinus. Quid est homo
 penitens nisi homo iratus sibi. qui ut a
 deo accipiat veniam suo iudicio de se-
 ipso exigit penam. hec augustinus. Non
 solum autem talis penitens peccatorū
 veniam. imo etiam gratiam in presen-
 ti ⁊ si perseueraverit gloriam in futuro.
 a christo domino obtinebit. sed ⁊ sta-
 tum pristinum religiosorum monachorum
 propter mala ⁊ peruersa opera perditum
 per huiusmodi penitentiam se domino
 cooperante reformabit. Sic igitur ha-
 temus de statu incipientium qui ut su-
 pra dictum est persistit in vera penitentia
 ⁊ eius partibus. videlicet contritōne
 confessione. ⁊ satisfactione. ⁊ quibus-
 dam circumstantiis rangentibus eius-
 dem penitentie partes. De quibus om-
 nibus prout dominus donauit tractan-
 do hanc materiam dicta quedam ⁊ au-
 toritates sanctorum patrum in vnum
 collegi ut conditio siue status incipi-
 entium siue penitentium aliquantulum ista
 legentibus pateat.

Explicit liber primus
 Valogranati.

Incipit secundus liber qui tractat
 de statu proficientium.

Distinctio I. Filius

Acepta infor-
 matione a te pater ⁊ doctri-
 na salubri de statu peniten-
 tium seu incipientium. nūc instrui de-
 sidero de statu proficientium. ⁊ primo in
 quo persistit status proficientium de hoc p-
 te cupio edoceri.

Capitulum I. Pater. I

Lire de-
 bes quod status pro-
 ficientium prout su-
 pra dictum est in
 tribus persistit. vi-
 delicet in pecca-
 torum siue vitiorum
 detestatio. in virtutum operatio. ⁊ in
 temptationum perpassio. Postquam igitur
 peccator post multa flagicia ⁊ crimi-
 na est ad deum conuersus per penitentiam
 ⁊ in eadem studet domino cooperante
 cum omni sollicitudine perseuerare.
 hic talis statum incipientium est egres-
 sus. **U** Sed necesse est ut quilibet
 penitens seu deo seruans incipiens p-
 acta penitentia. vel adhuc in actu peni-
 tentie existens peccata perpetrata aut
 quecumque alia scelera nondum comis-
 sa ex totis viribus ⁊ cum summa dili-
 gentia vitare teneat omne peccatum mor-
 tale detestando si desiderat statum pro-
 ficientium ingredi. qui ut dictum est
 primo persistit in vitiorum detestatione.

Filius.

Quid est peccatum quod primo
 detestari seu vitare debent pro-
 ficientes.

Ca. II. Pater. X